

PG 4099

.H27

Copy 1

PG 4099

.H27

Copy 1

OBRANA SKLADBY

prof. Martina Hattaly

proti

panu J. Frantovi Šumavskému

a proti jakémusi

panu *n,

sepsaná jím samým.

3
3
3
3
3

V Praze 1855.

53839

104

PG 4099
H 27

Obrana skladby

prof. Martina Hattaly,

sepsaná jím samým.

Sotva tomu několik týdnů, co je skladba má na světle a již tři úvahy o ní leží přede mnou: jedna od p. J. J. H. v č. 25, str. 180 přílohy k c. vídeňským novinám, druhá od p. Franty Šumavského o sobě, třetí konečně od jakéhosi *n ve sv. III, str. 211—213 Obzoru vydaná. Původce prvé, ačkoli se sám se vši skromností nepřislušným soudcem býti uznává, poměr skladby mé k dosavadním předce tak zdařilě vytýká, že mu každý nepředpojatý znalec skladby u nás a za hranicemi přisvědčiti bezpečně může. P. Franta a p. *n naproti tomu tak odvážlivě, pohrdavě a uražlivě si vedou proti mně v úvahách svých, jakoby nebylo na světě příslušnějších soudců nad ně o všem, cokoli do mluvnice v nejširším smysle slova tohoto spadá, a v literatuře české chartrnějšího spisu nad mou skladbu. Právem-li, o tom ani mně ani odpůrcům mým nepatří souditi, než jedině tobě, nestranný čtenáři. K tomu cíli ti předkládám

I) Odpověď svou p. Frantovi.

Mluví o jablkách, a nezná jabloně.

Cílem kritiky je: bezúhonným odhalováním a opravováním chyb a nedostatků věcí či vědeckých či uměleckých, ku kterým se právě vztahuje, působiti, aby se věda a umění vždy víc a více zvelebovaly a zdokonalovaly. K dosažení vznešeného cíle tohoto je nevyhnutně potřebné, aby kritik známostí aspoň jednotlivých částek posuzované věci vynikal nad původce, celku ale při nejmenším tak si povědom byl, aby se o něm správně a řádně anebo přítomnému stavu vědy aneb umění přiměřeně vysloviti uměl. Jináče není příslušným soudcem. To tak jasné a jisté, že se beze všeho dalšího dokazování směle můžeme ptáti:

A) Je-li p. Franta příslušným soudcem skladby vůbec a mé zvláště?

Není: poněvadž se ani o jednoduché větě nezná řádně a správně vysloviti, následovně ani o této nemá jasného ponětí (kdo co zná, o tom se náležitě i vysloviti umí), aneb, abych se zákonně vyslovil, schází mu „Fertigkeit im Analysiren ein-

facher Sätze,“ kterou se předce podle §. 60 Entwurf-u (str. 46 a 251) každý chlapec vykázati musí, chce-li, aby ho do první třídy gymn. anebo realné přijali. Corpus delicti, na kterém to dokážeme, je následující jeho nauka o *by*: „Spojkou (t. copula ale ne conjunctio) se smí *by* jen potud nazývati, pokud se *jest* tak nazývá, spojuje totiž podmět s hlavním časoslovem: otec *by* psal, otec *jest* psal, já *bych* pracoval, já *jsem* pracoval. (§. 22)“ Prvé, oč se vás zde ptáti máme, je: na koho měříte slovy v závorce stojícími? Na mne? Nejmenuji-li já ale kopulu v §. 5 sponou a §. 40 konjunkcí *spojkou*, srovnává se tím úplně s vědeckým názvoslovím? Na nikoho, chtěl sem se jen zřetelněji vysloviti, odpovíte snad. Dobře. Proč ste se tedy nedržel slova „spona,“ kterýmby ste byl všemu nedorozumění docela ušel? Buď ste nevěděl, že se kopula sponou jmenuje, buď nejste s tím spokojen, že ji já s věd. názvoslovím tak nazývám. V posledním případěby ste ale sotva byl opominul vyjasiti se s důvody nějakými proti nám asi tak, jako ste to u „srostený, zájmeno a stejnorodný“ učinil (s jakým prospěchem, uvidíme pod B. 1): držíme se tedy, pokud důvodů platných nepředložíte, prvního členu alternativy, opakující, že se nevíte o jednoduché větě náležitě vysloviti. Nejpatrněji to ale vysvítá z toho, že p. Fr. přičestí na *l* zcela libovolně a na odpor všem, kdo za našich časův o skladbě psali, „hlavním časoslovem“ nazývá, dávaje tím spolu na jevo, že syntaktické hodnoty jednotlivých tvarů slovesných naskrze nezná. Podle §. 4 mé a kterékoli novější skladby aneb i mluvnicе vůbec zajisté právě naopak sloveso určitého způsobu (v. finitum) čili ty tvary jeho, které kromě osoby i čas a způsob označují, měly a mohlyby sloužiti „hlavním časoslovem“ proto, že jsou ony právě jádrem a podstatou každé věty, kdyby sme neměli dosti proč držeti se starodávneho jména jejich: verbum finitum, o němž jeden z nejslavnějších jazykozpytců našeho věku, Pott, vyřknul: že jméno slovesa jedině zasluhuje (Etym. Forsch. II, 356); o čem nikdo nepochybuje, kdo zná, že je infinitiv tvarem i významem svým podstatné, přičestí ale přídavné jméno (Viz §. 64, 66 a 67 mé skladby). Podle všeho, co sme posud řekli, měl se p. Fr. o *by* takto vysloviti: „Sponou se smí *by* nazývati jen potud, pokud se *jest* tak nazývá, spojuje totiž podmět s přísudkem přičestným na *l*.“ Tak by se byl sice rádně, ale nynějšímu stavu češtiny nepřiměřeně vyjadril: poněvadž to naskrze není pravda, žeby v ní *by* potud bylo sponou, pokud se *jest* tak nazývá. Jak vůbec známo, *jest* přísudky kteroukoli částkou řeči vyslovené spojuje s podměty: buk je *strom*, otec je *zdráv*, bratr je *prvý*, ty jsi *náš* atd.; *by* naproti tomu v nynější češtině jen přísudky přičestím na *l* vyslovené vztahuje k podmětu: následovně není v ní potud sponou, pokud se *jest* tak nazývá, a nauka p. Franty o něm zkrátka takto měla zníti: „V nynější češtině je *by* jen v jednom jediném případě sponou a to tam, kde přísudky při-

čestím na *l*-vyslovené váže s podměty.“ Ve staré češtině, kde podle §. 12. 1. α mé skladby *bych*, *bys*, *by* atd. i co prostý min. čas bylo v obyčeji, věc se ovšem jinaké má. Že ale p. Fr. v nauce své o *by* jen nynější češtinu měl na zřeteli, za zbytečné máme dokazovati mu, že se ona ani na starou češtinu nehodí. Ani do rozboru otázky: „smí-li se *by* v nynější češtině právem i spojkou nazývati?“ nedáváme se proto, že nevíme, co p. Fr. o tom myslí. Jako se totižto zdá, že ve vytčené nahoře závorce zapírá, žeby *by* i spojkou býti mohlo: právě tak nelze určití, jaké ponětí spojuje v předcházejícím souvětí se slovem „spojka:“ to-li, co my se „spona,“ či to, co se „spojka.“ Neurčitost tato je nám ostatně též jen důvodem, že se o věcech syntaktických nezná náležitě vysloviti. Kdo ale ani toho nezná, tomu se právě tak nedíváme, že mnohých poměrů syntaktických nepochopuje, jako slepému, že nevidí, jmenovitě:

1) že mu je vazba dativu m. instr. s inf. *býti* temná a nepochopitelná ještě i nyní, kdežto se mu podařilo v Ostrom. evang. najíti a v §. 14 vytknouti příklad, který, jako mně nedá více pochybovati o přístojnosti vazby té i slovančině, tak z druhé strany každého ve skladbě poněkud zběhlého přesvědčiti musí, že se ona skutečně tak řečeným synt. přitazením (*attractio*) vysvětlovati musí. Abychom k tomu více, nežli nám v knize pro školy možná bylo, přispěli a dokázali, že p. Fr. o přitazení zhola nic neví, promluvíme o něm zde obšírněji. Podle Krügera (*Gram. d. lat. Spr. Hannover 1842. §. 670*) přitazením sluje „die syntaktische Verbindung nicht zu einander gehöriger Begriffe, insofern nämlich ein Satzglied sich hinsichtlich seiner Form nach einem andern Satzgliede richtet, d. i. auf ein anderes Satzglied bezogen wird, als auf welches es seinem Begriffe nach bezogen werden sollte. Es wird also von jenem Satzgliede (Worte) gewissermassen angezogen.“ V témž §. vytyká 16 případů přitazení z latiny. Ten, který se nás týká, stojí pod č. 10 a zní takto: „Das zu einem Infinitiv gehörige Prädicatsnomen richtet sich nach dem Casus des Subjectes im Hauptsatze, anstatt im Accusativ zu stehen: *Licuit Themistocli esse otioso.*“ Přitazení toto podle §. 482 tam vystupuje na jevo, „wo der Infin. durch das Verbum, mit welchem er sich verbindet, auf einen Dativ bezogen wird, und demnach das zu dem Infin. gehörige Prädicativum mit diesem Dativ übereinstimmend gemacht wird. Anstatt nämlich zu sagen: *licet, Themistoclem esse otiosum* (m. neskráceného souvětí: *licet, ut Themistocles sit otiosus*), was ebenfalls gestattet war, verknüpfte man mit *licet* den Dativ *Themistocli*, und sagte nun: *Themistocli licuit esse otioso.* Cic. *Tusc. 1, 15.* Diese Construction ist bei *licet* gewöhnlicher Sprachgebrauch. In Verbindung mit *licet* findet sich *necesse est* ebenso construirt. Dichter und Spätere haben jenen Gebrauch auf noch mehrere Verba übertragen, wie: *contingit, expedit, prodest, vacat, dare, concedere u. a.*“

Podle toho Vámi vyčtený 12 v. z 1 k. ev. sv. Jana v latině trojako mohl býti vysloven: a) neskráceně čili s *ut*: *dedit eis potestatem, ut filii Dei fierent*; b) skraceně čili s akk. a infinitivem, jak se skutečně čte: *dedit eis potestatem filios Dei fieri*; a c) s přitážením přísudku *filii* k dativu *eis*: *dedit eis potestatem filiis Dei fieri*, jak u Hor. Ep. 1, 16, 61: *da mihi fallere, da iusto sanctoque videri* m. *da mihi, ut justus sanctusque videar*; a u téhož Sat. 1, 6, 24: *tibi profuit tribuno fieri* m. *tibi profuit, ut tribunus fieres*. V témže verši máme i ve slovančině trojí vazbu: první a druhé latinské odpovídá Čech tak přísně, jak mu to jen ústrojí jazyka jeho dopouští, svými: dal jim moc, aby syny božími byli, a: dal jim moc syny božími býti; třetí naproti tomu drží se cyrillicina: *daty imo oblasty čedomo božijemz byti* (česky: dal jim moc dětem božím m. dětmi božími býti) } a čeština nejen ve dvou v §. 72 mé skl. vyčtených větách: *dopustíte-li ženám rovným býti mužům*, a: *nesluší nám podobným býti Bohu*, než i v následující, Jungmannem (Slov. I, 634) v hádáních Ctibora z Cimburka nalezené: *nesluší nám tak nedbanlivým býti*. Jako silně věřím, že se nám dalším sbíráním příkladů podaří nepřirozenost a nesprávnost spojování muž. dativu jedn. na *u* i s osobami mn. čísla a žen. rodu (nesluší nám tak *nedbanlivu* býti, a: *dopustíte-li ženám rovnu býti mužům*) nade vši pochybnost vyvysíti: právě tak je pravda, že p. Fr. o přitážení, které ve slovančině neméně než v latině tak rázně a makavě na jevo vystupuje, zhořla nic neví, když v §. 15 píše, že „dativ tento časoslovu *býti* je podroben, a nemá s dativem osoby nic společného.“ A proto zatím říká, „že v této případnosti *býti* dativ žádá.“ Nevědomost tato ale je tím důraznějších výčitek hodna, čím je jistější: α) že v §. 19. b a 72 nejen slovesa „přitahovati“ zrovna užívám, než v posledním z nich i k Ramshornově lat. mluvnicku, kde se vazba ta též tak vysvětluje, jak u Krügera, závorkou se odvolávám; a β) že se ona v jednom případě spojila s necností, dle které se p. Fr. nestydí lidí a nebojí Boha: bližnímu svému vytýkati chyby, kterých se tento nikdy a nikde nedopustil. Věc se zkrátka tak má. V §. 5. č. 2 nazývám sloveso *býti* co do obsahu nejpráznějším ze všech, a odvolávám se závorkou ku §. 25, kde je příčina toho vyložena. P. Fr. ale, jakoby §. 25 ve skladbě mé ani nebylo, neostýchá se předce v §. 26 úv. své ptáti se mne: „proč se jmenuje časoslovo *býti* nejpráznějším slovesem?“ Neušlo tuším pozornosti tvé, ct. čtenáři, že se nám p. Fr. v otázce této, vynechav z ní podstatné určení „co do obsahu“ přídavného „nejpráznějším“, i takým objevuje, kterýž ani hotových věcí neví bez chyby vypsati, anebo se snad domnívá, že je u slovesa tak, jakož i u jiné kterékoli věci, zbytečné ku př. obsah od formy rozeznávati. Po krátké odchýlce této, z níž vysvítá, že p. Franta, nevěda o slovese *býti* ani toho, čeho se

1 *Iz čedomo byti imo oblasty čedomo božijemz byti* 420, 21 a 22

i ve kterékoli lepší logice dočísti možná, ani o synt. povaze slovesa vůbec nemá jasného ponětí, budeš se, vím, už i sám, ct. čtenáři, proti vytčenému domyslu jeho o *býti* ptáti: kdo slýchal kdy, žeby podmětne sloveso vůbec a odtážené *býti* zvláště, tam, kde se ho podle §. 5 a 25 mé skl. co spony mezi přísudkem a podmětem užívá, jako na př. ve všech nahoře vytčených větách s dat. a infinitivem, jaký pád řídití mohlo? Podruhé: není-li makavý nesmysl s p. Fr. se domýšleti, žeby také sloveso, které v určitých tvarech svých čili co v. finitum žádného pádu anebo doplňku neřádá a, jako na př. *býti* v předešlém případě, ani žádati nemůže, v infinitivě teprve jaký řídití mohlo? Ty s Dobrovským (Lehrg. 1819. 295), se mnou (skl. §. 30) a jinými jen to víš, že sloveso *býti* u nás a v latině jen tam řídí dativ, kde se ho srosteně m. *míti* užívá. Tak na př. už v RK. čteme: v porobě nám bude vody dosti (Výbor 49, 7) m. v porobě budeme mítí vody dosti. Že v nahoře daných větách s dat. a inf. *býti* tento nestojí m. *míti*, to každý vidí, kdo viděti chce a může. Nezbyvá tedy nic jiného než za pravdu mítí, že, jako se slovančina a latina užíváním slovesa *býti* i m. *míti* příbuznými jazyky býti ukazují, tak i nahoře vyloženým přitažením společně vládnou.

2) Nedivíme se, že p. Fr. v §. 16 za latinskou vyhlašuje: a) vazbu instrumentalu s inf. *býti* α) proti obdobě vazby této s předešlou, β) proti značnému počtu příkladů v §. 71 mé skl. daných a γ) proti sobě samému, ježto se i u něho čte: Staří se ne vždy dosti *opatrnými* ukázali (Důlež. slovo str. 8), bez *býti*, které podle právě vytčeného §. mé skl. i jiní často zamlčují v podobných případech; b) skracování souvětí přídavných pomocí přičestí proti dokladům, stojícím u mne v §. 73 a ve článku p. Václ. Zikmunda o přičestí (Jahresber. des k. k. Gymn. zu Pisek 1851. S. 1—13). „Bož mne *táhnul* navštívití kmen ten“ konečně jen ten může vyhlásiti za „více německé,“ kdo §. 65. 3. h. mé skl. buď nečetl buď nepochopil.

3) Nedivíme se, že v §. 17 původ a význam spojky *aniž* následujícím spojením vět vysvětlujete: již dávno byl ve světlici, *ale že* sme ho neviděli. Proti čemu my zkrátka jen toto vytkneme: a) jak vůbec známo, *ale* je souřadná (coordinativa), *že* ale podřizovací (subordinativa) spojka, t. j. *ale* spojuje hlavní, neodvislé věty s jinými též hlavními, *že* naproti tomu vždy jen vedlejší, odvislé s hlavními. Kdo tedy, jako Vy, v jedné a též větě i *ale* i *že* užívá, anebo jednu větu s druhou i souřadně i podřizně spojuje, ten za pravdu má, žeby jedna a táž věta v jednom a témž poměru i hlavní i vedlejší býti mohla. To je ale právě tak makavý nesmysl, jako jistiti, žeby jedna a táž věc v jednom a témže čase, na jedné a téže straně i bílou i černou býti mohla. b) P. Fr. jistí, že se v případě tomto „*že* neb *ž* i co pouhé sesilnění mysliti a vynechati může: již dávno byl ve světlici, *ale* neviděli jsme ho.“ Ale, jako

možnosti této, tak ani toho ničím obdobným nedokázal, že se zde druhá myšlénka ku první odporovatelně (adversative) míti musí aneb aspoň rozumně může: následovně, že *a* v *a-niž*, jako za starodávna, tak i nyní tolik znamenati musí anebo může, co *ale*. Němčina a latina svými: *ohne dass* a *ohne zu*, *ut* a *quin* odporovatelnosti neméně zřejmě odporují nežli slovančina svým přechodníkem, kterého ke skracování souvětí toho tam užívá, kde obě jeho věty jeden a týž podnět mají: kdo, nejša (ohne zu sein) kohout, kokrhá, pokoj mrhá. c) Podle kterého slovníka je naše *ani* = něm. *ohne*? My myslíme, že *ohne* = jen *bez*. Neměl-li p. Fr. čím těchto a podobných pochybností odstraniti, proč mrhal pokoj, kokrhaje, nejša kohoutem? Proč vyhlásil *bez toho aby* za hrozné něm. *ohne dass* tak určitě a urputně, jakoby o tom ani nejmenší pochyby býti nemohlo? Z toho, co nahoře řečeno, aspoň tolik jasně vysvítá, že ono není tak hrozný nesmysl, jako vaše *ale že*.

4) V §. 18 za nepodobné pravdě vyhlašujete, „žeby původce LS. se slovesem *vlásti* byl jednou instrumentalu (sbožiem) užil, a pak čtyřikráte dativu.“ Tomu naproti tomu ještě méně se bude podobati pravdě, žeby *sbožiem* byl mn. dativ, kdo zná: a) že, jak ste i sám uznal, pod slovem tím u Jungmanna skutečně jen tři příklady s mn. číslem přicházejí, i to jen jeden ze starších, dva ale z pozdějších památek; proti mn. číslu ale je jich tamže tolik, že až na zbytek dosti bude, přidáme-li k nim ještě z KPR. následující: vládl tiem zbožím (Výbor 126, 34. Viz také tamže 247 a násl.), kde *tiem*, nyní *tím* nade vši pochybnost vyvyšuje jednotnost čísla a starobylost užívání instrumentalu s *vládnouti*, patrnou kromě toho b) z Ostrom. evangelia, kde se nejen *vlasti* než i *vlaststvovati* a *obladati* m. *ob-vladati* pravidelně instrumentalem doplňuje: *vlasti języky*, *obladaję imi*, česky podle biblí ben. r. 1506: *vládnouti nad národy*, *panují nad nimi* (Mark. 10, 42 a 43); *vlaststvujaštu Galilejejq* Irodu = když Herodes byl vládařem v Galilei (Luk. 3, 1 a 2, 2). Konečně c) jako latina s *potiri* ablativu a genitivu (Krüger, Gram. d. lat. Spr. §. 353), tak i čeština s *vládnouti* ode dávna dvojí vazby užívá podnes: čistého a předložkou *nad* opatřeného instrumentalu, a sice tohoto hlavně tam, kde *vládnouti* asi to vyslovuje, co *panovati*, jako v příkladech pod b. z biblí ben. daných. Dopustíme-li s p. Šafaříkem a Palackým (Denkm. S. 82) již v LS. dvojí vazbu u *vlásti*: jednu s instr. a druhou s dativem, nabude tím nynější náležitýho světla. Čistý instr. totižto zachoval se až podnes, místo dativu ale u *vládnouti* právě tak zaujal během času instrumental s *nad*, jako u *panovati* a *zvitěziti*, užívaných za starodávna též s dativem: *panovati pohanóm, chudým* (Denkm. I. c.), *jáz zvitězich světu* Ev. (Výb. 9, 29), nyní s instr. s *nad*: *já sem zvitězil nad světem*, a to ode dávna proto, že i v Čestm. stojí již: *naši krocí chvátajú vícezit nad Vlaslavem*; a, co zvláštní úvahy

hodno, i s podstatným : vícestvie *naď* Neklanem (Výbor 22, 25 a 19, 5).

5) Věříme Vám, že podle §. 26 pro Vás výklad můj enklitického *t* „nemá nic pravdě podobného, tím méně co přesvědčujícího,“ a, kdy bychom neměli jiných na zřeteli, mlčeli bychom o tom s opovržením, jakého je každý hoden, kdo znevažuje věci, kterým nerozumí. Ale, myslíte si, že je snad několik nevinných duší, které se Vám sváděti dají, z lásky k nim a dobré věci předkládám i Vám následující věty z Mastičkáře: Toto *ti* je, mistře, prvá puška. Toto *ti* je, mistře, puška čtvrtá. Tato *ti* jest, mistře, masť z Babyloně. A toto *ti* jest masť tak drahá. A toto^ť jest puška třetíe. Toto je, mistře, puška druhá (Výb. 72, 13—23). Z legendy o sv. Prokopu: Kaho^ť dějí? Prokop *mi* dějí (l. c. 188, 6 a 8). Má-li pro Vás, pane, parallelismus tento, kterým se *ti* s *t* a *t* s *mi* tak makavě střídají, něco přesvědčujícího? Neukazuje-li Vám poslední věta z Mast. dostatečně, žeby, jako ona, tak i ostatní mohly ostáti bez *ti* a *t*: následovně, že v nich *ti* a *t* právě tak pleonasticky stojí, jako státi musejí, aby za mravní dativ podle mé nauky uznány býti mohly? Nesvědčí-li Vám *mi* v odpovědi Prokopově zjevně, že *t* v otázce Oldřichově z *ti* tak povstalo, jako: chodiť z choditi, pleť z pleti, choť z choti a celé hejno jiných obdobných, v §. 40 mého Zvukosloví vytčených výjevův, o kterých ale Vy zholá nic nevíte, když se ptáte: „Jakby asi vykládal p. sp. *ať*, *necht*? Proč se nenechá toto *t* ve stejné řadě s enkl. *ž*?“ Nečetl-li ste ve vytčeném §. mého Zvuk. pod *g* anebo na str. 153 knihy „die ält. Denkm. d. böhm. Sprache,“ ku které se tam odvolávám a která již před 15 lety vyšla, že *ať* stojí m. staršího *ati*? Kdo ví konečně, že je *nech* zeslabený imperativ z *nech-aj*, přehl. *nech-ej*, a že se vedle *necht* i *nech-ať*, a to podle §. 93. 2 mého Zvuk. mnohem správněji mluví, uzná, že v *necht* dva živly *nech* a *ať* splynuly v jeden celek, a že *necht* = lat. *sine*, *ut*, anebo něm. *lass*, *dass*. Máme tedy, jako vidíte, chcete a můžete-li viděti, dosti toho, proč sme nenechali *t* ve stejné řadě s *ž*; čímby se původ jeho ovšem nikdy nebyl vysvětlil.

6) Na str. 214 Didaktiky, odkud věta „zajíc odevřenýma očima spí“ vzata, předložky *s* není, a tak jalovým mudrlantstvím, s jakým ste se Vy v §. 26 vytasil, o potřebnosti její jen toho přesvědčíte, kdo právě na mudrlantství přestává i tam, ubi facta loquuntur.

7) Nezastavujeme se konečně ani na tom, že p. Fr. v §. 1 a 2 nechce „dosavadním gramatikům vytýkati, jakoby byli skladbu docela zanedbali,“ a že, ačkoli nezamýšlí o úplnosti anebo neúplnosti skladby mé „zprávu podati,“ předce ji odsuzuje i strany toho, vytýkaje jí, že bys v ní nejednu, v dosavadních mluvnicech na nenáležitých místech (a proč ne na náležitých?) už, prý, se vyskytající věc darmo hledal. Každý

nepředpojatý totiž uzná, žeby p. Fr. k tomu byl musel: poprvé stav skladby za hranicemi a doma náležitě znáti; podruhé to věděti, že kniha pro školy cíle svého úplně dosáhne již tím, když jádro předmětu svého, jak náleží, vyluští; potřetí konečně muselby tak nestranným soudcem býti, aby i sobě samému vytknul, co vytykáni hodno. Co se prvé známosti týče, ptáme se: může-li se tou honositi člověk, kterýž o přitažení ani za mák neví, kterýž ani netuší, že je hrozný nesmysl v jedné a též větě i *ale* i *že* užívati atd.? Anebo naopak: může-li člověk, který stav skladby doma a za hranicemi zná, ve věcech jí se týkajících takým nevědomcem býti, jakým sme p. Fr. posud poznali? Strany druhé podmínky se zase tážeme: vládne-li tou člověk, o kterém je dokázáno, že ani o jednoduché větě nemá jasného ponětí? Je-li konečně p. Fr. tak nestranným soudcem, jakýmby k dotčenému cíli býti měl, vysvitne potom, když dokážeme ještě zvláště: že skladba v mluvnicech novočeských od časů Dobrovského docela ladem ležela. Píšeme výslovně „v mluvnicech novočeských“ proto, aby ztracujícího úsudku našeho nikdo nevztahoval ku „počátkům stčes. mluvnice p. Šafaříka“ a ke důkladně vypracovaným článkům p. Václ. Zikmunda v programech píseckých r. 1851-1854 na světlo vyšlým, o kterých p. Fr. nikde ani zmínky nečině a podle č. 2 proti nim hřeše, dává na jevo, že buď stavu skladby ani doma nezná buď si jich asi tak málo váží, jako mé skladby. Teď do věci! Do r. 1846 čítá Jungmann na str. 6 své Slovesnosti přes 50 mluvnic, a o všechých, ani Vaňkovy p. Frantou r. 1838 vydané nevyjímaje, upřímně dí, že jsou potud dobré, pokud se drží mluvnice Dobrovského, která, prý, leda od toho může býti zavržena, kdo jí nepochopil; o vyjítí majících ale obává se slavný muž ten, aby se jim tak nedařilo, jako soustavám geometrickým po Euklidovi. P. Fr. ve spom. mluvnici „gab das Zeitwort ganz nach eigener Ansicht (předml. II)“: odchýliv se tedy od Dobrovského u slovesa, jehož genialným roztríděním si tento právě největších zásluh o mluvnici slovan-skou vydobyl, patří do řady gramatiků Jungmannem odsouzených. Bránil-li se kde a jak odsouzení tomuto, nevíme a věděti ani nechceme, přestávajíce na tom, že, kdyby jeho „Ansicht“ o slovese nebyla skutečně zavržení hodna, nebylby jí p. Schleicher jistě tak úplně ignoroval, jak to skutečně činí v důkladném odsouzení svém všech něčím vynikajících mluvnic čes. do r. 1851 vyšlých (Zeitschr. f. d. oest. Gymn. 1850. 10 H. 1851. 4 H.), proti kterému se, pokud vím, kromě žbánův a šálků nikdo posud neozval. O skladbě své vyznává sám p. Fr. na str. III, že je „fast ganz aus Dobrovskýs Lehrgebäude entlehnt.“ To ti je pokrok hodný gramatika v r. 1796 narozeného! Abys ale, ct. čtenáři, slovům jeho „fast ganz,“ jak sluší, porozuměl a přesvědčil se, že i ve skladbě pravidelně jen potud nemilo Bohu i lidem nekazí, pokud je právě otrockým imi-

tatorem Dobrovského, musíš aspoň to vědět, že on do skladby patřící nauku Dobrovského o skracování vět pomocí přechodníků u slovesa (str. 125 a násl.), teda též na nenáležitém místě, zavrhuje, blouzně, žeby na př. „umřev Kristus, slunce se zatmělo“ nejen duchu češtiny přistojně než i dokonaleji bylo řečeno od latinského: Christo mortuo atd. Proti čemu viz nejen §. 68 u mne a článek Zikmundův o přičestí, než, libo-li ti, i str. 218 Tomíčkovy mluvnice podruhé vydané, kde se ovšem jen jistí a nedokazuje, že dvě pomoci přechodníků skrácenými býti mající věty „musejí jeden a týž podmět míti.“ Z mluvnice od r. 1838 až do naší doby vyšlých kromě spom. právě Tomíčkovy žádá co do skladby ani spomenutí nezasluhuje. Pozorovati-li ale v této co do skladby jaký pokrok, anebo: je-li 24 stranami obsažená skladba jeho lepší než Dobrovského anebo vaše, pokud se tohoto držíte? Přisvědčíte-li, co nemyslím, na otázku tuto, zapřete nejen sebe samého, než i pravdu. Každý zajisté, kdo to, co p. Tomíček slovoskladem jmenuje a vykládá, s dosavadními výsledky syntaktického skoumání za hranicemi a s tím, co Dobrovský o skladbě napsal a co ste Vy z tohoto přepsal, srovná, uznati musí, že p. Tomíčkem skladba česká nejen ani na píd napřed než právě naopak nazpět jako rak pokročila. Podáme několik důvodů: a) p. T. tím počíná skladbu, čím ji nejen Dobrovský, Vy a já než obyčejně i zahraniční gramatici končí, slovosledem totižto. Není-li to račí krok, a to tím bídnejší, čím se méně zapíratí dá, že se ničím na světě ospravedlniti nedá, a že p. T. o slovosledě ani tak důkladně a podrobně nepromluvil, jako Dobrovský? b) Co do podstaty podle Adlunga ustrojeným rozdělením Dobrovského celé skladby na pravidla o shodě, řízení, výpustce a slovosledě vládne předce jakási hlavní myšlénka. P. T. i té se spustiv, a podav několik kusých pravidel o synt. užívání jednotlivých částek řeči tím samým pořádkem, kterým je o nich ve tvarosloví řeč, dokázal, že ve skladbě ještě na vyšším stupni mechanického smýšlení o jazyku stojí, nežli je ten, na kterém ho p. Schleicher (Zeitschr. f. d. oest. Gymn. 1850. 10 H. 752 ff.) ve zvuko- a tvaro-sloví ukázal, a každý uzře, kdokoli ku př. jen nemající žádného základu rozvržení slovesa na 8 m. 6 forem u něho do úvahy vezme. c) P. T. nejen ve tvarosloví, než i ve skladbě mnohdy i to kazí, mate a zatemňuje, co Dobrovský již do pořádku přivedl a jasně vyložil. Tak na př. na str. 49 píše, že se s inf. *býti* dativu na *u*, o kterém pod 1 byla řeč, „užívá jen při slovech *nelze* a *není možná*.“ Co nejen podle Dobrovského (Lehrg. 1819. str. 297) než ani podle str. 206 jeho vlastní mluvnice není pravda. d) Největšího a nejškodlivějšího račího kroku dopustil se konečně p. T. tím, že, navymýšlev si dokladů sám, čeho si ani největší auktority v gramatice české, na př. ze starších Benediktů z Nudožer, z novějších Dobrovský a Šafařík, nedovolili, nejen skladbu svou vši objektivnosti zbavil,

než i podporovatelem, ať nedím původcem, toho ducha prázného arbitrarismu se stal, který je úplně s to, aby i to, což už o synt. ústrojí češtiny ze spom. nahoře gramatiků s jistotou známe, na zmar a skázu přivedl. Přidáš-li, milý čtenáři, ke všemu tomu tu okolnost, že p. Fr. a p. T. co gramatikové do jednoho měcha dují, pochopíš snadno, proč nechce onen dosavadním gramatikům vytýkati, jakoby skladbu docela byli zanedbali: muselby byl totižto i sobě i příteli svému nejen námi právě vyložené vady a nedostatky, než i jiných více vytýkati; a že toho nečiní, komu by měl; činí ale, komu by neměl, můžeš se právem proti němu slovy Kristovými ozvati: „Pokrytče, vyvrz nejprv břevno z oka svého, a tehdy prohledneš, abys vyvrhl mrvu z oka bratra svého.“ Ostatně již Komenskému (Did. 151) „není nová v světě věc, že se sově soumrak svitáním a tma noční polednem býti zdá.“

B) Ukázal-li se p. Fr. v úvaze své takým filologem, jakým by býti měl, aby o správnosti anebo nesprávnosti některých mnou užitých tvarů slov právem souditi mohl?

Ze stanoviska Mastičkářem nám vykázaného pod A. 5 sme viděli, že nás p. Fr. úplným opakem toho způsobu, kterým mythická sphinx ubohé Thebany trápila, i takou hádankou do pazourecků (pazourů nemá) svých nahnati chtěl, která již před 15 léty byla rozluštěna. Rádiby sme věděli, co si počne s tím, o čem myslí, že ho slavným filologem čes. činí, když mu rozluštěním i jiných jeho hádanek dokážeme, že filologii asi tak rozumí, jako čes. mastičkář a slov. olejkár z turčanské stolice medicíně: vrhne-li totižto tím do nejbližší tůně Vltavy (dlouhého ustávaní přílepek ten na mou pravdu není hoden), jako sphinx vrhla do propasti sebou; anebo nepřestane-li i na dále mastičkářením aneb olejkářením svým ubohé čes. obecnstvo trápati. Myby sme si srdečně přáli, aby proti spom. mythické obludě a potvoře aspoň tolik srdnatosti a zapření sebe samého na jevo dal, opakující, že skoro každá jeho filologická dedukcí nic není jiného, než bídné mastičkáření, anebo nejápné a více žalostné než směšné zpírání-se výsledkům dosavadního skoumaní filologického. Nejbídnější jsou asi následující:

1) V §. 11 názvy „srostený a srostitý“ proto zavrhuje, že, prý, *srostu* co nepřechodné sloveso není k trpné formě schopno a nemůže snést ani *itý* ani *ený*. Nepravda a mēlkosť výroku tohoto je každému, kdo se jazykozpytem jen poněkud zanašel, tak patrná, že se skutečně bojíme, abychom ct. čtenáře neurazili, odkazující ho proti tomu ke skutečnosti také, o které kromě p. Fr. sotva kdo pochybuje, té totižto: že je ve všech jazycích indoeuropejských, ku kterým se zde z příčiny snadno pochopitelné jediné vztahujeme, dosti takých slov, která jsou příponami trpného přičestí min. času od sloves nepřechodných odvedena. Tak na př. o latině píše Weissenborn (Lat. Schulgr. 1838 S. 107 a 108): „Das partic. praet. wird auch von manchen

intransiven Verben gebildet und hat dann meist active Bedeutung mit dem Begriffe der Vollendung, z. B. coenatus, einer der gespeist hat; pransus, adultus, occasus, defectus, emersus“ atd. Kdo, kromě p. Franty, nezná lat. itur, venitur, itum est, ventum est atd.? O němčině toho samého se dočteš v Heysově mluvnici (1838. I, 691); o sanskritě, řečtině a jiných u Boppa (Vergl. Gram. 1153 ff.) Možná-li se podle toho rozumně domýšleti, žeby jen slovančině scházelo, čeho se v příbuzných jazycích silá vyskytá? Neodkazují-li podstatná na *nije* (*ni*) a *tije* (*ti*) ve všech slovan. nářečích od sloves nepřechodných právě tak, jak od přechodných odvozaná ku přičestí tvarem trpnému na *no* a *to*, jako: bǔdě-nije (bdě-ní) ku bǔdě-nъ od bǔdě-ti; slu-tije (sláva) ke slu-tъ (skr. *clu-tas*, ř. *κλυ-τός*, lat. *clu-tus* atd. Schleicher, Formenl. S. 172) od slu-ti atd.? Neslyšíte-li v obecné češtině téměř každý den: *spropad-ený*? Nepřicházejí-li podle Jungmannova slovníka *běž-itý*, *náležitý* atd. od nepřech. *běžeti*, *náležeti* právě tak tvořená, jako *zavr-ítý* od přech. *zavrěti* i ve spisovné? Nevíte-li, že se v češtině podle téhož nejen *na-rostiti* než i prosté přičinné (factitivné, teda přechodné) *rostiti*, činiti, aby co rostlo, právě tak vyskytá, jako v cyrilčině *rastiti*, augere (Miklosič, lexicon. s. v. Dobrovský, Instt. p. 353): následovně, že se od něho podle obdoby již v LS. přicházejícího *roz-ložit* a podle podnes užívaných: *s-ložitý*, *točitý* atd. i podle vaší nauky příponou trpnou *t: rosti-tý*, *s-rosti-tý* docela správně utvořiti může? Jako tedy p. Fr. zavrhováním názvů *srostený* a *srostitý* jen to dal na jevo, že z nauky o slovese ani nejobyčejnějších věcí nezná: tak z druhé strany brojením svým proti názvu *zájmeno*, kteréby prý raději *místojmenem* slouti mělo, prozrazuje, že *zájmeno* se starými gramatiky skutečně má za *zástupce jména* — náhled to, proti kterému se jeden z nejdůmyslnějších jazykozpytců našeho věku, Pott, už před 20 lety důkladně a s prospěchem ozval (Etym. Forsch. II, 359), a proti kterému se původcové našeho věd. názvosloví tuším nejen postavením slov *místojmeno* a *náměstka* do závorky než i užitím předložky *za* ve smysle prostorném (*post*) ohraditi a podle toho *pronomem* česky skutečně jen podle místa, na kterém ono v dosavadních mluvnicech stávalo, t. j. co *postnomen* pojmenovati chtěli. Domyslem tímto ale naskrze se nepřiznávám ku hrubému omylu, kterého se p. Fr. v pozn.*) ku §. 8 dopouští, slovy „*zájmení* neznamená zač t. j. místo čeho, abřž za čím stojí“ zapíraje, žeby naše *za* latinské *pro* znamenati mohlo. Proti čemu se jen zkrátka ptám: nemodlíme-li se každodenně: pros *za* nás *za* hříšné? kde *za* patrně místo lat. *pro* zaujímá. Názvu *zájmeno* konečně v názvosloví dle mého domnění zvláště pro jeho ohebnost prvního místa, t. j. před neohebným *zájmením*, dopřáno. A kdo zná, jak určitě třeba mládeži, jmenovitě slovenské, v jejíž materčině staročes. skloňování *zbož-ie,- ia,- iu* atd. ještě žije a dle toho *zájmení* jen co jedn.

lokal a mu. gen. pochopitelné jest, o věcech jí se týkajících mluvíti a psáti, aby jim co možná nejrychleji pochopila, kromě toho ale ponětím svým o zájmeně nepatří do řady starověrců, jako Vy: ten jistě přestane na názvě *zájmeno*. Četl-li ste pozorně §. 17 mé skl. o rodě, víte, že i z ponětí jeho dokázati třeba a možná, co je lepší: *stejnorodný*-li čili vaše *stejnorodý* (§. 24)? Pokud se to, jak náleží, nestane, nevidíme, proč bychom se Vás držeti měli. Nemohu se ostatně zdržeti, abych se Vás touto příležitostí ještě neptal: proč ste nepřispěl ke zdokonalení názvosloví ante festa? Nebyl ste k tomu pozván? Já myslím, že ste byl, aspoň vůbec. Nebyl-li ste ale i zvláště, kdo tím vinen? Já byl i zvláště, a nepřispěl sem ničím. Nebude tuším od věci, povím-li Vám proč. Jsa až nazbyt právě vtedy zvukoslovím a některými neúřednými povinnostmi zanesen, neměl sem kdy a podruhé myslet sem si: názvosloví, o kterém Čelakovský, Šafařík a jiní na slovo vzatí mužové pracovati mají, bude i bez nepatrných tvých příspěvků jistě tisíckrátě lepší, nežli je ku př. botanické: stoj tedy přede vším o věci do zvukosloví patřící, jako botanici o poznání bylin, méně o jména, která se po vyjití názvosloví snadno opraviti dají, jak a kde bude třeba. A tak sem i činil a činiti míním i nadále, věda dobře, že, jako v botanice a jiných vědách, tak i v jazykozpytě samé názvosloví tak asi prospívá duchu, jako prázná mísa, byť i z nejvýbornějšího čínskému porcelánu byla, hladnému. Jakož u této člověk neomylně hladem umře, tak i duch národa, nemajícího kromě názvosloví byť i nejdokonalejšího nic jiného, přestane žíti, a to tak bídně, že mu nebude z čeho ani nápisu zhotoviti. Haštěním-se svým o slovíčkách i tam, kdeby ste o vědě něco moudrého mluvíti měl, dáváte patrně na jevo, že o skořepinu více stojíte než o jádro. Proč, to i po přečtení této repliky každý snadno uhodnouti může.

2) Diktatorskému výroku, kterým naše *osobitný* (zvláštní, oddělený, osobný) z řady dobrých slov v §. 21 vyloučiti chcete, každý se jen zasmál, když ho přečetl, kdo zná: a) že nejen cyrilčina *osobiti*, secernere, oddělití, a ruština zvrtné téhož významu *osobitšja* než i čeština *osobiti si* má, které původně též srosteně *odlělití* znamenalo, později ale v nynější *osvojiti si* (t. oddělení) přešlo; b) že se podle právě předcházejícího čísla od *osobiti* přič. trpné příponou *t* nejen odvésti může, než podle slovníka Karadžićova ve srbčině co přídavné *osobiti* (singularis, proprius) i skutečně přichází; c) že se slov. *osobitný* ke srb. *osobili* tvarem i významem právě tak má, jako podnes běžné čes. *bytný* ke staršímu, Jungmannem ve Tkadlečku nalezenému (slovník s. v.) *bytý*; tvarem ale samým zase tak, jako v RK. přicházející *brietný* (Výb. 29, 7) podle §. 39. č. 4 mého Zvuk. m. *britný* (břítký, ostrý) ku přičestnému *brí-tj* od *brí-ti*, jako *pitný* k *pitj* atd.; pol. *osobisty* ke srb. *osobiti* napokon tak, jako *kamienisty*, *mięsisty* a pod. k našim *kamenitý*, *masitý*.

Má tedy, jak vidíte, *osobitný* obdobu nejen ve slovančině vůbec než i v češtině zvláště, a co také nesmí býti z řady dobrých slov vyloučeno; ovšem ale p. Fr. budiž z počtu dobrých filologů vyřen a mezi mastičkáře počten nejen proto, že, o právě dokázané době nic nevěda, zatracoval, co je proti *zvláštní* aneb *obzvláštní* i pro libozvučnost svou spasení hodno; než i proto osobitně, že analogii vůbec velmi špatně rozumí. Přesvědčeme se o tom pod číslem

3) Na str. 2 předml. v česko-něm. slovníku (zabíhaní tohoto do této a jiných jeho prací dovoluje nám §. 4 úvahy) dvakrát se odvolává k analogii. Poprvé k ospravedlnění 1 osoby jedn. a 3 mn. na *u* a *ou* m. přehlásek *i* a *í* v době klassickou nazývané jazyka českého výlučně běžných: pij-u,-ou; piš-u,-ou atd. m. pij-i,-í a piš-i,-í; kde, prý, národnější *u* a *ou* „nebude snad nikomu už na urážku; snášíf se dobře s analogií, an říkáme a píšeme *krajů, mužů, mečů*; kdo chce (jak liberálně!), ať piše: *lámi, pláči, pošli*, to gramatiku (sic!) nezkaží; jenom nikdo neříkej a nepiš (jak neliberálně a nedůsledně!): *lámaní, hádaní* atd. m. *lámání, hádání*.“ Podle §. 12. č. 2 a §. 42 mého Zvuk. přípona gen. množného v době předhistorické zněla po měkkých tak jak i po tvrdých souhláskách *ov*, v historické po měkkých přehlášeně *ev*, ve 14. stol. se vrací *ov*, během tohoto ale počíná se nejprve dlužití v *óv*, potom rozpouštěti v *uov* a konečně toto stahovati v nynější *úv* aneb *ů*. Podle p. Schleichera (Formenl. S. 42) a jiných spom. nahoře přípony osobné naproti tomu v době předhist. zněly *ám, áu, am, an* a podobně, v historické cyrilčina v 1 os. jednotné, vyjmeš-li *damb, věmb, jantb* a *jesmb*, má vždy *q*, v 3 m. ale i přehlásku tohoto *ę* (Časopis 1854. I, 124); čeština zase m. Cyr. *q* až do 14 stol. užívá pravidelně *u* a *ú* m. *i* a *í*, které teprve v 15 stol. vítězí úplně nad *u* a *ú* (Zvuk §. 47); m. Cyr. *ę* konečně máme v češtině nejprve ve slovenčině podnes běžné *ia*, potom přehl. *ie* a konečně *í*. Vidíš-li, ct. čtenáři, mezi *úv* a *u* i *ou* nyní jakou obdobu kromě té, že docela rozdílnými prvotními živly jejich a, co zvláštní úvahy hodno, docela rozdílně vládlo? Je-li ale taká obdoba dostatečná k ospravedlnění obecného *u* a *ou* m. *i* a *í*? Naskrze není: a) proto, že bychom podle ní, chtějíce býti důslednými, po slovensky psáti museli: *duš-a,-o,-u,-ou* atd., ponevadž i těmito a podobnými tvary v češtině přehlasování vládlo a vládne podnes; b) proto, že je ještě větší nedůslednost psáti: *pij-u* a *-ou*, ale *pij-íc,-íce* m. *pij-úc,-úce* aneb *-ouc,-ouce*. Podruhé analogií hledí ospravedlniti *jmeno* m. *jméno* takto: „píšu všude *jmeno, jména* atd. a nikde *jméno, jména* podle analogie: *týmě, temeno*; *plémě, plemeno*; *břímě, břemeno*; *simě, semeno*; *ímě, imeno, jméno*.“ Podle §. 73 mého Zvuk. *temeno, plemeno* a pod. proto krátí prvou silabu, že jsou trojslabičná; *týmě, plémě* a pod. zase proto dlouží prvou, že jsou dvojslabičná tak, jako ženská: *kláda, skála, sláma* atd. m. slov. *klada, skala, slama*; střední: *jádro, léto* atd. m.

slov. jadro, leto; infinitivy: dáti, pítí atd. m. slov. dať, piť atd. *Jméno* ale je právě tak dvojslabičné, jako *jmění*, a co také podle obdoby nahoře vytčených tvarů již v klass. době mělo prvou silabu dlouhou. Když tedy p. Fr. pravý opak toho zastává, neřídí se obdobou, než, jako jinde, tak i zde makavého nesmyslu se dopouští. Podle všeho toho snadno rozsoudíš, ct. čtenáři, čeho je p. Fr. hoden, když v §. 5—9 a 23 mně vytýká: α) že užívám *ho* i o neživých bytostech proti němu samému domnění svého ničím nedokázavšimu, nejen s národem než i podle Komenského (Did. XIII, ř. 12 zd.), libo-li Vám, i dle Tomička (str. 101), a jiných; kromě toho ale ještě i z následujících dvou příčin: a) u Slováků — které když slohem svým zvláště na zřeteli mám, nikdo mi toho za zlé míti slušně nemůže, kdo zná, jakého zapření samého sebe třeba Slovákovi, aby si obratný, svěží a jadrný materský jazyk svůj k vůli jednotě literarné aspoň tak oblámati dal, jako to já ve spisech svých činím, a kdo více důvtipu a vzdělanosti má nežli p. Franta, který se neostýchá: člověku úmyslně neužívajícímu jistých čes. slov a způsobů mluvení opravdu po sedlácky vytýkati, že neumí český (§. 23); v §. 19 ale pouhým výmyslem, o čem pod C. 2 bude řeč, v posměch obracet i dráždit bratry nedávno, i to neúplně smířené — u Slováků, pravím, čes. akk. *jej* je žen. gen. a dativ a co taký jen častých nedorozumění příčinou býti musí, zvláště ve knihách i pro nejnižší třídy gymn. a realné určených; b) každý, kdo do ústrojí češtiny aspoň potud vniknul, pokud podle dosavadních skoumaní již i nyní možná, dopustí, že se *jej* do něho asi tak hodí, jako páté kolo do voza o čtyrech. Dokážeme. Kdyby češtině akkusativ *jej* a podobné tvary tak slušel, jako nesluší, pročby byla stčes. a slov. dativ i genitiv *jej* (Výb. §. 70) překroutila v *ji*? pročby byla odsula *j* v žens. gen. dat. a lok. přídavných: čisté m. stč. a slov. čistej, člověčí m. člověčeji (l. c. §. 52 a 55)? proč v příslovkách: dále, méně atd. m. slov. dáleji, menej a stč. daljeje, meněje (l. c. §. 62)? Ostatně dobře věda, že „usus tyrannus et cornua satyri dedolat,“ nemíním tvaru *jej* vytýkáním neústrojnosti jeho v nenávisť uváděti, než jedině to dokázati, že mi skutečně každý opovržení hodným způsobem ubližuje, kdo se s p. Fr. o odchýlkách mých od českého, zvlášť ale pražskými lže-atticismy, jako: Max-e-m.-a, Hess-e-m.-a atd. vynikajícího způsobu psaní házívá, že bych se jich bez úmyslu a dostatečných příčin dopouštěl. Jakým právem opovažujete se Vy, který pij-u a -ou v. pij-íc a -íce píšete, vytýkati mně, ptám se Vás dále, že se β) nedržím otrocky nikým ani Dobrovským, ani Vámi nedokázané anomalie *řici*, o které jistě i strany toho zachovalejší materčina má nic neví; γ) že tím samým právem píši s národem čes. a slov. *mysleti* (pol. též *myśleć*) m. a v. *mysliti*, kterým Vy a síla novějších spisovatelů *museti* (Důl. slovo str. 18) m. oblíbenějšího starým *musiti*; δ) že příslovek: po maly, po tichy,

po česky a j. materčině mé velmi milých (Štúr, nauka str. 96) nezavrhuji z příčin, o kterých pod číslem

4) zvláště promluvíti za potřebné držím. a) V §. 7 píšete: „*pomaly* v Čechách říkají jen Němci,“ Kromě Vás každému od nosa dále vidícimu přišlo jistě u svědectví tohoto na um, ptáti se: Od koho se naučili Němci v Čechách tak říkati? Od Slováků? Kdoby tomu věřil! Pro jedno slovíčko choditi na Slovensko není hodno, řeklyby Slovák, ani dobrého slova. Proč právě tak daleko, otážete se snad Vy s úsměškem: nemohli-li se Němci slovíčku tomu od krajanů vašich, dráteníků čili drotářů, kterých mnoho po celých Čechách řemeslo své provádí, naučiti? Anebo: nemohli-li si Němci čes. *po malu* v *po maly* tak přestrojiti jako mnoho jiných slov? Kdožby o tom pochyboval! Nám ale nejde o možnost než o skutečnost, a to proto, že se tělem i duší přiznáváme k zásadám tak řečené historické školy filologů, kteří, každý útvar jazykový za děj považujícíe, o skutečnosti anebo neskutečnosti jeho právě tak se přesvědčiti hledí, jako dějepisec o události jakékoli: hodnověrnými svědectvími totižto. Pokud nám tedy hodnověrně nedokážete, že Němci *po maly* od Čechů nevzali, anebo že v půjčených slovích z češtiny aneb i slovančiny koncové *u* v *i* anebo po našem v *y* pravidelně mění, můžete se nám do vůle nastěžovati, že se zde *y* m. *u* „nezkaženému uchu českému (myslíte-li i vaše býti takými, dokázatyby ste i to musel) jakožto něco neslovanského náramně přičí,“ „že se po Čechách nikde (kdeže ste dokázal, že češtinu v celé rozmanitosti její znáte, když ani spisovné, ut figura docet, nerozumíte tak, jakby ste již mohl a měl co kritik?) tak nemluví“ a pod. jalových frasí více naopakovati: nepřestaneme předce věřiti, že je *y* m. *u* v případě tomto i po Čechách běžné, a to na základě děje, jehož dosvědčením ste vlastně naše *po maly* do nenávisti uvésti chtěl, ale spolu každému opatrnému i to na jevo dal, že v tom, co, když provádíte, nejdůmyslnějším jazykozpytem býti myslíte, chytrostí a obratností ani nad Rubína nevynikáte, kterýby se ve vychvalování mastiček pána svého, Severína, jistě nebyl tak přerekl, jako Vy v hájení nezkažených uší českých od *y* m. *u*. b) Kromě p. Fr. každý filolog toho jména hodný za našich časů zná, že „bei aller partikelbildung ein streben nach kürze und einsilbigkeit“ zřejmě a nescíslněkráté ve všech jazycích, a v indoeuropejských osobitně na jevo vystupuje. (Zeitschr. für vergl. Sprachforsch. Berl. 1855. 5, 375 a 376.) Podle toho čím dále částice nazpět do minulosti pozorností svou pronasledujeme, tím je spojitost jejich s jinými, jmenovitě ohebnými částkami řeči, od kterých, a způsob, kterým pocházejí, průzračnější: a naopak čím dále napřed do přítomnosti, tím se nám jeví býti zakrsalejšími, temnějšími aneb, abych se geologicky vyslovil, skamenělejšími. Podáme několik dokladů: čes. *opět* a *pak*, srb. i *pa* bez *k*, znělo ještě v Ev. *opěty* a *paky* (Zvuk. §. 54. β),

cyr. též už *na-opęty*, ale *paky*; nynější *že* a starší *ež* vzniklo z úplného, tamže ještě běžného *je-že* (l. c. §. 32 a Skl. §. 44); slov. *včul* i *včil* (nyní) je zeslabený lokal: *v-čul-ě*, vyskytající se ještě v EZ. s přehláskou *u* v *i*: *v-čil-ě* (Zvuk. §. 38. 3. b. a Výb. 1268); místo nyn. *jen* i *jenom*, slov. *len* i *lem* ve starší češtině přichází vždy celé *jedno*: *jedno* sovy nebojá sě. RK. (Výb. 18, 30). *Jedno* na to vsdy ptaj. Mast. (l. c. 66, 15) Mně *jedno* té cti přejte, bych *jedno* slul vašim králem. Ak. (l. c. 160, 6 a 8) atd. Ba i u Velesl. našel ještě Jungmann *jednom* (Slov. s. v.) v záporném *nejednom*; v slov. *ozaj* i *ozajst* užíel už p. Šafařík (Čas. č. M. 1846. 4, 417) skamenělý genitiv: *do-za-jista*; v *teraz* (nyní) vidí každý *ten-raz*: *kud*, *sud*, *tud* v *od-kud* atd. stojí m. cyr. *kądu*, *sądu*, *tądu* (Zvuk. §. 50) atd. Ptáme se Vás nyní: nejsou-li tyto a síla jiných částic mnohem horší, jakby ste Vy řeknutí musel, skaženiny nežli *po maly* z *po malu*? Proč neuráží i tyto neskážených (?) uší vašich? Bez pochyby proto, že o domnělé skáženosti čili vlastně o vzniku jejich právě tak málo víte, jako o tom: α) že *u* podle §. 54 Zvuk. a p. Schleichera (Formenl. S. 55) nejen na konci slov, kde jazyky, jak vůbec vědomo, během času největší skázu berou, než i jinde nescíslněkráte slábně ve slovančině v *y*: srov. na př. stěs. *kry* a slovin. *kri* se slov. *krú* v. *krv*, lat. *cru* v *cru-or*, skr. *krú* v *krú-ra*, saevus; stř. *svekry* s nyn. *svekrú-še*, lat. *socrus*, skr. *čvačrú* a jiných více; β) že i Vámi zastávané *česky* atd. nic vlastně není jiného, než ještě otřelejší, po vašemu skaženější *po česku* od našeho *po česky*; o čem na jiném místě obšírněji promluvíme; γ) že patrně sobě samému odporujete, když v §. 6. ze stanoviska nynějšího jazyka jistíte, že *po česku* „už nyní není dativ, ale (sic!) lokal,“ a naopak v §. 20 ze stanoviska téhož vyslovené domnění mé o *dolův* a *domův* zavrhuje, a co taký nezasluhujete více, než aby se Vám řeklo: mastičkáři, cura te ipsum!

5) Již r. 1835 vyhlásil sl. tvůrce srovnávacího jazykozpytu, Bopp (Vergl. Gram. 2 Abth. IV a 362) *ch* nejen v aoristech: *by-ch-ъ*, *nes-o-ch-ъ* a podobných, než i v lok. množném: *vl-ъ-c-ě-ch-ъ* za obměnu *pů* v *dního* s. Že úplně pravdu měl a má podnes, viděti patrně „z výborného výkladu některých gramm. forem“ p. Šafaříkem sepsaného a v Čas. čes. M. (1847. II, 127—170) na světlo vyšlého, a kromě toho i ze str. 136, 245 a j. Schleicherovy „Formenlehre.“ Můžete tedy bezpečně i tisícekrát „opakovali, že *byste* povstalo z *bychte* (§. 19),“ věc se bude předce právě naopak míti a nikdo Vám neuvěří, leda stejný anebo ještě větší a nadutější ignorant (je-li totižto něco takého ještě možná), nežli jakým ste se Vy osobitně zde ukázal nejen jalovým opakováním tím spáchanou opravdivou blasfemií proti výsledkům dosavadního skoumání než i následujícím výrokem: „psáti jednou *jsem* (*jsem* zdrav) a podruhé *sem* (byl *sem* zdrav) je neanalogická tintěrka jakýchsi gramatikářův, kte-

rážby se měla už proto zavrhnouti, že máme jiné *sem* (pojď *sem*), které se bez *j* píše.“ V bibli kralické a v první grammatice české Benešem Optatem a Petřem Gzelem r. 1533 vydané, *j* se též vynechává v opsaných min. časech: dal *sem*, byl *sem* atd. Nyní rozvaž, milý čtenáři, sám: sluší-li to jakémusi gramatikáři, který větší část života svého jazykozpytem, jak se jemu zdá, strávil; všeslovanský slovník vydávati počal, sr. filologům jazykokazů nadal (Důl. sl. str. 7) a mnoho jiného popáchal, že bibli kral. a první grammatiky české ani tak nezná, jako jakýsi Slovák, který jich přede dvěma roky v originalu nikdy neviděl; že 24 řádkem před tím za „chvalitebnou věc“ vyhláší, co zde zatracuje; že si tak vede, jakoby ani ponětí neměl: a) o pol. *dat-e-m*, kde z *jsem* jen *m* zůstalo, o srb. *dao sam*, kde mimo spojení běžné *jesam* o celou silabu *je* přišlo; aneb o *da-ću* (dám) povstalém z *dati* a *hoću* a jiných pod. výjevích; b) o tom, že se *j* do *jsem* a pod. tvarův o samotě (není-li totižto složeno s *ne*: *ne-jsem*, kde *j* zní) i jinak asi tak hodí jako páté kolo do voza o čtyrech. Každý zajisté, kdo se mnou (Zvuk. §. 28) *jsem*, cyr. *jesmь* m. nepřehl. *jasmь* se skr. *asmi* srovná, uznati musí, že *j* tam není kořenné, než jen i jinde často proto přicházející předsuvka ve slovančině, že tato z příčiny mnou v Čas. č. M. (1854. I, 128 a násl.) vytčené v násloví samohlásek vůbec a *a* i *e* zvláště neráda má. Jaknáhle tedy Čech *jesmь* změnil v *jsem*, stalo se *j* docela zbytečným, a co také mohloby se se staršími, neklassickými spisovateli čes. bezpečně vynechávati i mimo složení s přičestími na *l* tak, jako již i cyrillčina píše *sqtb* (jsou) a *sy* (jsa) m. *je-sqtb* a *je-sy*; kdyby usus tyrannus s obdobou zde z *nejsem* patrnou byly v jazyku nullou. O důkaze vašem konečně, žeby se *jsem* už pro rozdíl od příslovky *sem* psáti mělo, aspoň jednou po vašemu jen to povím, že na něm jen ten přestati může, kdo lepšího nemá a nevidí, že je ve všech jazycích a v češtině zvláště síla slov rozličného významu stejně znějících a psávaných, a nikomu, ani Vám, ovšem nedůsledně, nenapadne zastavovati se na nich. Tak na př. Vámi v §. 8 zastávané *je* znamená: lat. *id*, *eos*, *eas*, *ea*, *est* a slov. i to, co české *jí* (edit); toto zase kromě *edit* i žens. *ejus*, *ei* a *per eam* (m. instr. našeho); čes. *jíti* je lat. *ire* a *capere*, *píti* zase *bibere* a *tendere*, *žítí* znova *vivere* a *metere* atd. m. slov. *íst* a *jať*, *piť* a *piat*, *žit* a *žat*; čes. *zbož-í* m. stč. a slov. *zbož-ie-*, *ia*, *-iu* a t. d. Nejsou-li tyto a pod. tvary proti těm, které Vy slovenčině nejen vytýkáte než i vysmíváte, jakby ste důsledně řeknouti musel, skaženiny tak velké, jako moře proti kapce? A coby ste si Vy myslel o Slovákovi, kterýby Vám o nich po vašemu řekl, že se do spisovného jazyka nehodí (§. 24), že jim nerozumí (§. 25), že se jimi čeština od původu až příliš daleko vzdálila (§. 26) a podobně, a kterýby tak jalovými frásemi nevrlost v srdcích rodáků svých proti Čechům rozněcoval? Chtěje i maje

důsledným býti, nejen mysleti než i řeknoutiby ste mu musel to, co já nejen jemu než i Vám a pod. Čechům i Slovákům tonto příležitostí povím: naučte se, čemu si vespolek nerozumíte, a bude po všem. Naučte se lépe dějepisu jazykův, a přesvědčíte se, že, jako každá věc na světě, tak i jazyky mají dvě strany: líce a opak. Nehašteřte se tedy o tento daremně, jako kotel a hrnec v bájce. Nežádejte od sebe vespolek, aby se jeden z vás druhému k vůli všech přirozených sobě zvláštností, individualnosti své, docela odřekl, a v bídného otroka změnil. „Mrzkost jest poroba hospodinu; hriech, v porobu samochtiec dáti šiju!“ a, jako každý, tak i nerozumným zatracováním zvláštností či českých či slovenských i tam, kde se beze vši ujmy jednotě objevují, páchaný hřích stane se, podle slov nadšeného spěvce Slávy dcery: „ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok,“ anebo podle přísloví: „čím kdo hřeší, tím i trestán bývá,“ nejprv otrockými pouty i tomu, komuby se nějak podařilo otročitelem se státi a podruhé oběma příčinou bídného a potvorného zakrnění. Rodákům svým konečně, kteří zdejších poměrů neznají, zvláště ještě vytknouti musím, žeby bratrům Čechům náramně ubližovali, domnívajíce se snad o nich, že všickni tak smýšlí o slovakismech jako p. Fr. Je zajisté mezi nimi, ze zkušenosti Vám pravím, značný počet takých, kteří si toho srdečně přejí, aby si Slovák jednotlivými slovy a synt. obraty po vůli vedl, anebo, co do slovníka a skladby, takým se objevoval, jakým ho Bůh stvořil, přesvědčení jsouce, že jednota i nám i jim jen tak donese očekávaného užitku, jestli nedáme zaniknouti tomu, co ze slovenčiny, ba i z obecné češtiny života hodno, překrásným totiž idiotismům, kterých se i tu i tam síla, u tak řečených klass. spisovatelův ale dosti málo vyskytá, u novějších konečně, bohužel, ještě méně, pišících ku př. i: obyčejně se *na m. po* tom pozná (Důl. sl. str. 12), proti známému: poznaf ptáka *po* peři a člověka *po* řeči; Polák nemaje dosti *na* jednom *v* (tž 10), *m.* Polák nepřestává na jednom *v*, anebo: Polákovi nebylo dosti jednoho *v*, podle: dosti jest angelům i lidem slávy, že jim bůh mysl dal (Did. 24); tam to bylo hezky dáno (Úv. str. 9, ř. 5 zd.); samička vejce *klade m. nese*; spisové *od* jadrnosti výborní *m. čistého instr. jadrnosti*; hlídá postel *m. je nemocen, dali oheň na loď m. střelili do lodí, pečivo na váze a dobrotě přiběrá m. pečivu váhy a dobroty přibývá, rozmar m. vůle anebo mysl; jak dalece — tak dalece m. pokud — potud anebo slov. nakolik — natolik (co p. Fr. v §. 28 opičkováním anebo špičkováním přezval — proč? to nám, jako mnoho jiného, teprvé vyložiti má), nechati si líbiti a mnoho jiných pod. potvor. Najdešli některé z nich i u starých spisovatelů, jako na př. u Komenského: na tom dosti není (Did. 7), *sází* vejce do hnízda, vedle jedině dovoleného: vejce *sněsti* (tž 72 a 73): pomysli si o nich, že, lidé jsouce, chybiti mohli a chybili jistě dosti často. Prvé, nežbych dolíčil smýšlení Čechův od p. Fr. roz-*

po čem se hádáte? (Erben prost. č. písm. 2 vyd. 223, 181)
Já ho dobře znám po vraném komičku (43, 295, 22)

dilných, musím se ještě tohoto ptáti: proč neurážely nahoře vytčené tři potvory, nejbídnějšího opičkování ráz na sobě ne-soucí, nezkažených uší vašich více než *po maly*? Co řeknou aneb už i řekli o nich krajané vaši, stateční Klatovští, kterým věru bez příčiny ubližujete, pokládaje je v §. 23 za zpozdilce, jakýmiby jen vtedy právem nazváni býti mohli, kdyby, jako Vy, pro jedno jediné, i to také slovíčko, o kterém není dokázáno, žeby nebylo české, pro *řeknouti* totižto skutečně vytýkali tomu, kdo ho užívá, že neumí česky? Pravdu, asi takto: ten, kdo nahoře vytčenými spůsoby píše, velmi špatně zažil piltuňku pražského; a dodaliby tuším ještě, že ten, kdo se na literkách zastavuje, proti duchu jazyka ale sám hrozně hřeší, a kromě toho, ačkoli ani o oněch ani o tomto náležitých vědomostí nemá, předce podle §. 3 vůdcem sl. učitelstva čes. býti chce, právem zasluhuje, aby se mu s Kristem p. řeklo: „Běda vám, vůdcové slepí, kteříž cedíte komára, velblouda pak požíráte.“ Qui sibi malus, cui bonus? t. j. kdo, jako p. Franta, ani statečným krajanům svým pokoje nedá, tomu ovšem mějte, rodáci moji, za zlé, ale, majíce dobrými křesfany býti, odpusťte, že i vás kde tu proti srsti hladí; s ostatními ale bratry Čechy „žíte svorně, jako jedno stádce! Tak nás neroztrhnou chytráci, a budeme tím národem v krátce,“ kterým „v knize lidstva býti máme.“ Ti zajisté neméně než já s pohoršením se odvracujeme od jisté strany, jejíž vůdcové, za mládí ničemu se náležitě nenaučivše, na svoje staré dni se neostýchají znevažovati věci, kterým nerozumějí, buď proto, že nejsou na jejich kopyto (mají-li vůbec jaké, že p. Fr. žádného nemá, dokázalo se pod A. 7) nabity, anebo snad proto, že jim původcové jejich každou příhodnou příležitostí z čisté lásky k vědě a pravdě slušně dávají na jevo, že o lásku takých veteranů nestojí, hněvu ale nic se nebojí, jako na př. já p. Frantovi a jiným, když na str. 123 a násl. Časopisu č. M. (1854. I) proti nedůvodné nauce jejich o nosovkách tak brojím, jakobych jich ani neznal, t. j. o osobách jejich docela mlče.

6) V §. 22 na str. 26, ř. 1—3 zh. své skl. výslovně sli-buji, že „o základných číslovkách co přívlastcích v tvarosloví“ podrobněji promluví. Kritik, který ví, že tím méně sluší proti nevysloveným ještě náhledům brojiti, čím více látky ku rozbíraní již vyslovené poskytují, bylby na slibu mém přestal a poshověl. P. Fr. naproti tomu, jakoby o slibu mém zhoła nic nevěděl anebo jakoby mu skladba má neposkytovala dosti látky ku posuzování, zadrpuje se v §. 12 i strany číslovek do mne. Na neštěstí své ale zapomenul docela na výjev z oboru češtiny následující hádankou obsažený: kde se vzalo *i* v číslovkách *pět-i*, *šest-i*, *sedm-i* a podobných, mimo nom. akk. a vok. užívaných, na př. v *sedm-i* letech, z *pět-i* děl stříleno atd.? Rozluští-li si totižto hádanku tuto, jak náleží, celé jeho rozumování proti mně rozpadne se v to, z čeho pošlo: v prach a popel.

7) Podle §. 24 „*anjel* m. *angel* začal, prý, psáti někdo, kdo nejnovějšímu pravopisu nerozuměl; zde mělo staré *g* zůstatí, nebo *dě* za *g* (anděl) se dáti.“ A kdo, medle, počal *Jirí* m. *Georgius* psáti? Nemá-li se ono k tomuto právě tak, jako *anjel* k *angel*, a podle §. 82. 2 Zvuk. *anjel* k *anděl* zase tak, jako: jetelina k dětelina, slov. ďatelina; Jetřich k Děťřich, jáhen k diaconus atd.?

8) V §. 16 se mě ptáte, z jaké příčiny sem přijal mezi příklady souvětí z Kollára s nom. množným *holuby*, o kterém, prý, vím, že je mluvnicky chybný. Proto, žeby se tím samým právem i české *ohňové, stromové, zubové* a j. ještě za více chybné uznati mohly, čím předce nejsou. Přečtete-li si ještě jednou článek p. Schleichera „o v (-ov-, ev-) před příponami pádů“ (Sitzungsber. der philos. hist. Classe der k. Acad. der Wiss. 1852. Febr.), nezastavíte se více na slov. tvaru *holuby*. Ostatně ale rozvažte ještě: nejsou-li naše *holuby* zvláště v básnické mluvě nepatrnými téměř komáry proti velbloudům z prosy vaší vytčeným pod č. 5.

A hle, předce, kopa máku!
 Vklouzli tito bez obtíže,
 Jako teňulinké slíže,
 Do 'vašeho pažeráku (čes. chřtán).
 Žaludek váš neskažený,
 Časem čím tím ovlažený,
 Strávil je tak čile,
 Že do této chvíle
 Píšete nám úvahy
 I bez slušné rozvahy.
 Slovenské však holuby
 Dost dobře vypečené,
 Neb, libo-li, smažené
 Nemohou se na zuby
 Dostať Vám bez rozpaku.
 O velkého zázraku!

Ačkoli, jak, tuším, sám pozorujete, rýmy tyto prvými a snad i posledními výtoky veny naší prosaické jsou: nemůžete předce s dobrým svědomím upíratí, žeby se v nich proložené tištěné slovakismy s odpovídajícími čechysmy lépe nesnášely, nežli ku př. vaše „pozná se na tom“ s našim „pozná se po tom.“ Vaši velbloudové přičí se duchu jazyka, naše *holuby* ale jediným svým *y* ani tak nekazí gramatiky, jako vaše: *piju* a *pijíc*.

9) Závorkou (tak), kterou v §. 4 mnou užitý tvar *literarné* sprovází, vytýká mi, že hřeším proti jeho slovu o *ný* a *ní*. Právem-li, rozsud, ct. čtenáři, podle následující stručné úvahy. Každý, kdo neskromně, ať nedím, neslušně „důležitým“ nazvané slovo to četl, uzná, že základem všeho, čeho si p. Fr. tam o rozdílě, jmenovitě logickém, mezi *ný* a *ní* navymýšlel, je §. 21 a 22, kde na otázku: „coby *n* nebo *en* nebo *ien* vlastně

znamenalo?“ odpovídá, že na př. *hrnec železen* povstalo z *hrnec železo + jen*, anebo: *člověk slaven* ze spojení *člověk sláva + jen*; t. j. že se *n*, *en*, *ěn* u přídavných z příslovky *jen* s podstatnými jmény spojované vyvinulo. Na nemotornosti, která z „= *jen*“ už v otázce vykouká, dále se nezastavujice, vytkneme *jen* proti odpovědi samé také tři události, o kterých nikdo rozumně pochybovat nemůže, a sice: a) *n* u přídavných je tak staré ve slovančině, jako ona sama; b) *ěn* vyskytá se i v takých nářečích slovanských, ve kterých příslovky *jen* nikdy nebylo, na př. v cyrillčině: *drěv-ěno* v. *drěv-eno*, *olov-ěno* v. *olov-eno*; c) v češtině samé, jak už z předešlého plyne, sílu přídavných s *n* známe z časů, za kterých se v ní podle 4. b ještě *jedno m. jen* říkalo. Ptáme se tě po tom, ct. čtenáři: nemíchá-li quadrata rotundis ten, kdo na odpor událostem těmto, o kterých není možná aby nevěděl, učí, že se *n*, *en*, *ěn* z *jen* vyvinulo? Nezdá-li se, jakoby i mozek i srdce učitele takého *slůma + jen* byl, když se, na tak nesmyslném základě, jakým p. Frantův býti vidíme, stoje, neostýchá takému muži, jakým p. Šafaříka známe, tak neslušně ubližovati, jako se to na každé téměř straně „důl. slova“ děje; a nejápnými výmysly svými ubohé krajany své sváděti? Není-li těch několik, kteří se mu sváděti dají, jdouce za ním jako ovečky na zabití, srdečného politování hodno? atd. atd.

C) Ukázal-li se p. Fr. v úvaze své takým znatelem slovníkové části jazyka, jakýmby býti měl, aby strany toho náležitě souditi mohl?

Na otázku tuto můžeš si sice, ct. čtenáři, i sám už podle toho, co o synt. a fil. vědomostech, každému leksikografovi nevyhnutně potřebných, u p. Fr. zpod A. a B. znáš, snadno odpověděti, že není možná, aby člověk jemu podobný kdy čím nad mechanického slovíčkáře vynikl: předce za potřebné držím i strany toho ti ještě následující podrobnosti zvláště vytknouti:

1) Podle poznámky ku §. 9 o *zůstati*, prý, český žák „konečně řekne, že je nesmysl“ tam, kde se ho m. čes. *státí se* u Slovákův a Polákův užívá. A co řekne, ptáme se my, slovenský žák o čes. *píti* m. svého *pit* a *piat*, o *žíti* m. *žit* a *žat* a o jiných pod B. 5 vytčených tvarech? Vyhlásí-li totiž i ty za nesmysly? Žeby k tomu více příčin měl, nežli český, to vidí každý, kdo zná, že se *státí se* k *zůstati*, lat. *fieri* k *manere* ponětím mnohem blíže má, nežli *bibere* k *tendere*, *vivere* k *metere* atd. Měl-liby ale dobře, kdyby to skutečně spáchal? Já odpírám a každý vzdělaný člověk se mnou nejen odpírati než i doprosta zpozdlcem nazvati musí takého slov. žáka, kterýby se podle zvukoslovných, češtinou vládnoucích zákonů tak přísně a důsledně utvořená slova, za jaká *píti* od *pn-u*, *žíti* od *žn-u* a podobná podle §. 20 a 68 Zvuk. každý uznati musí, jedině proto, že jim nerozumí, opovážil za nesmysly vyhlašovati, a tím celému národu českému neslušně ubližovati. A co řekneme teprv o veteránovi, který se místo toho, žeby čes. žáka, kdyby

se totižto tento v podobném případě ne jednomu než dvěma národům nesmyslníků nadávati skutečně opovážil, pokoriti a napraviti hleděl, neostýchá své vlastní zpozdilosti do úst mu klásti a tím nejen jeho samého a dva příbuzné národy než i člověka, jehož skladba podle §. 1 úv. „mnoho dobrého obsahuje,“ neslušně urážeti. Ačkoli se p. Fr. i pasti, do které sme ho právě nahnali, i toho snadno domysleti mohl, že jako slov. žák jen ze spojení (contextus) hádati musí, coby čes. *píti*, *žíti* a pod. slova znamenala, tak si musí i český žák strany *zůstati* m. *státi se* věsti a nedovtipí-li se z toho, co předchází, pravého významu slovesa spomenutého, ptáti se ku př. učitele svého tak, jak to často i strany nejčestějších věcí činí, a bude po všem: předce radosti nade domnělým nesmyslem tím tak se zavěsti dal, že ani netušil, jakých nejápností se sám v §. 10 úv. brojením svým proti též 10 §. mé skl. dopouští. Vytkneme je zkrátka: a) v §. tom o trojím působení předložek zřetelně mluvím, a sice: pod α) dím, že ony ve spojení se slovesy „naznačují směr děje v prostore: vy-náším, od-dávám;“ pod β) že „nepřechodná slovesa proměňují v přechodná: srov. na př. smáti se s vy-smívati, stoupiti s pře-stoupiti, ležeti s vy-ležeti, seděti s vy-seděti;“ a konečně pod γ) teprv o tom, že se jimi nedok. slovesa stávají dokonanými. Není-li to, čemu já pod α a β učím, i podle str. 143—146 Vámi vydané Vaňkovy mluvnice, i podle Tomíčka (str. 121), Dobrovského (Instt. p. 401) a jiných skutečná pravda? Rozuměl-li ste jí ale Vy? když se ptáte: „jak se asi dostala indikativní forma: *vyndášim*, *oddávám* s infinitivem *vysmívati*, *přestoupiti*, *vyležeti*, *vyseděti* do jedné jaksi řady? A dále: je snad *vyndášim*, *oddávám* budoucí čas?“ Naskrze ne, ačkoli tam žádného domnělého nesmyslu *zůstati* m. *státi se* není. b) Na otázku vaši: „odkud asi p. sp. ví, nebo kde se asi dočetl, že *povynášim*, *povyhazují* jsou dokonaná?“ odpovídám: α) jsa Slovákem, cítím to zároveň Polákům, u kterých je takých dok. sloves též síla; β) jsa Čechem, a nechtěje daremně rýpati, jako Vy, pozřel bych do Jungmaunova slovníka, a přesvědčil bych se, že se tam slovesa V a některá i VI třídy (na př. slov. po-za-pražovať, po-za-fahovať) ze slovenčiny a polštiny vytčená s *po-vy*, *po-za*, *po-od* atd. právě tak dobře za dokonaná vyhlašují, jako na př. i v češtině běžná: *po-s-bírám*, *na-vy-mýšlím*, *na-po-smívám se*, *na-vy-náším*, *na-vy-tahují* a jiná. Proč ste se zde nedržel analogie? Kdo té zde necítí, ten vytčených právě sloves českých „do pravidla neuvede, nebo lépe řečeno, ten pravidla pro ně nenajde,“ anobrž, jda za takým průvodcem, jakým p. Fr. posud známe, jistě zabloudí a nebude věděti kam z konopí; čemu se my obdobou a citelem řízení jen na hlas zasmějeme, uzřeme-li, že si zabloudilý konopí sám nasál, jako p. Fr. vytčením dok. sloves *na-s-bírám* a *vy-do-vádím se*, spadajících pod to samé pravidlo, kam slov. *po-vy-nášam* a *po-vy-hadzujem*.

2) Proč „je slov. *to vystane zo mňa* m. čes. *jsem s to* nedokonale pověděno,“ nedokázal p. Fr. v §. 19 ničím. Tamže stojícímu výroku jeho, žeby „m. *jsem s to, abych tento dům koupil* pěkněji bylo pověděno: *jsem s tento dům*“ přisvědčujeme potud, pokud i nesmyslné mluvení může slouiti pěkným. Že je ale poslední věta m. předcházejícího souvětí nesmyslná, uzná každý, kdo zná, že se neví, nemíní-li se jí i toto: *jsem s to, abych tento dům rozbořil, opravil, prodal, daroval* atd. Podle toho, ozvete se snad, národu českému nesmyslníků nadáváš. Bože chraň! Národ český, jako jinde, tak i zde obyčejně velmi moudře mluví; ale Vy a pod. slovičkářové, jako jinde, tak i zde velmi špatně mu rozumíte, nevěduce, že podle Jungmanna *s* ve vytčených a pod. případech nevyslovuje nic jiného než *možnost*, než to, co pomocné sloveso *mohu* anebo Vám naskrze neznámé slov. *vládzem* — *vládat*, obdobné staročeskému *hlozu* — *hlodati* (Zvuk. §. 79. 2. c). Jako je tedy: *mohu tento dům*, slov. *vládzem tento dom*, nesmyslně pověděno místo: *mohu tento dům koupiti*, slov. *vládzem tento dom kúpiť*: právě tak se věc má i s vaším: *jsem s tento dům* m. předcházejícího souvětí, které ste si právě tak sám vymyslel, jako: *vystane zo mňa tento dom*; co když za směšné vyhlašujete, svůj vlastní výmysl obracíte v posměch, a dobře máte: jiné odplaty zajisté není hoden.

3) Strany *zanechati* obrátiv se tam, kam mě v §. 24 odkazujete, našel sem: „*zanechati* je, prý, *hinterlassen* proti své vůli, *zůstaviti* s vlastním úmyslem,“ a přesvědčil se tím úplně, že původního, p. Šafaříkem i Palackým (Denkm. S. 131) a Jungmannem už objasněného významu slovesa *ne-chati* = *non curare, ne-dbati* buď ani netušíte buď za možné držíte, žeby se *nedbání* na něco proti vůli a ne spíše vůli člověka dělo. Rozdíl tedy ten je též jen váš výmysl, i to tak nejápný, jako následující pravopisný: „*zkoušeti* a ne *skoušeti*, neboť jest tolik, co *za-koušeti* (hrůza! ani se Vám nesnívalo vtedy o *vz-*, cyr. *vōzō*?)“ a jiné pod. tamže se vyskytající příklady arbitrarismu, odporujícího všemu, co do tehdejších časů jinými skoumateli na jevo vyneseno.

Přes to všecko, co sme právě vytkli, podařilo se předce p. Frantovi popadnouti mě v §. 24 aspoň za jednu literku slova *kováč* m. *kovár* (Did. str. 239). Dostane-li se skladba má podruhé do tisku, *Kom.* bude před příslovím tím i ve slovenčině běžným, po něm ale *Přísl.* státi, *kováč* na základě §. 5 úvahy zůstane a bude snad po všem. Zastaví-li se konečně i potom ještě někdo na č. m. *ř*, odkáží ho k cyrillčině, kde se též *kováč* vyskytá.

Vezmeš-li, ct. čtenáři, jak očekávám, všecko do náležité úvahy, co sem ti v replice této k obraně své předložil, uznáš, tuším, že je úvaha p. Fr. nejen „velmi neúplná,“ jak ji sám jmenuje, než i taká, jakou býti měla k tomu, aby cíle svého téměř ničím nedosáhla.

II) Odpověď pánu *n.

Kdo úvahu p. Franty o mé skladbě s úvahou čili vlastně jen oznámením pana *n tak bedlivě srovnal, jako já, beze všech rozpaků dopustí, že si p. Fr. navzdor vší obmezenosti své předce vůbec mnohem i opatrněji i slušněji vede proti mně, nežli p. *n. P. Fr. podle §. 2 pronešením osobního soudu svého jen „k tomu chce přispěti, aby se spis můj ještě lepším stal“ co do slohu, nežli je. Vyslovuje tedy chvalitebný a šlechetný úmysl. Duchem celou úvahou jeho vládnoucím prozrazuje ovšem jiný. Ačkoli skladbu posuzovati měl, ničeho se předce tak pilně nechrání a neostýchá, jako toho, aby se o ní vyslovovati nemusel — že ne bez příčiny, viděti zpod A. mé repliky. Pán *n naproti tomu vad spisů mého proto „nechtěl z úmysla tajiti, abych, prý, snad nebyl posílen v domnění, žeby spis můj ve všem byl dokonalý.“ Kde a kdy sem dal veřejně to domnění na jevo, žeby který ze spisů mých, neřku-li ve všem, než jen vůbec byl dokonalý? O svém Zvukosloví, kteréž i dle vašeho ovšem nepřislušného soudu v literatuře české „dlouho snad zůstane nedostižným,“ píši, že „jako žádné dílo lidské, tak ani ono do- jista není bez chyb“ (str. V.) Na též a násl. straně vytýkám si tyto sám. Kde a kdy sem se domníval o své skladbě, žeby ve všem byla dokonalá? Ani tak bych si nikdy a nikde o ní vysoko nemyslel, jako na př. p. Franta, s kterým, jak se mi zdá, do jednoho měcha dujete proti mně, o svém slově o *nj* a *ní*. Jakým právem se tedy opovažujete Vy, neznámý pane *n, mně tak neslušně ubližovati veřejně, jakby ste nesměl a neměl ani vtedy, kdyby tak, jako není, nade vši pochybnost bylo vyvýšeno, že skladbu svou soukromě skutečně za dokonalou ve všem pokládám? Cože je vadám mé skladby do mé osoby? kterou když se neostýcháte pro ony, i to ještě nedokázané, veřejně kořiti, nedáváte-li makavě na jevo, že Vám nejde o věc než o osoby? Neprozrazujete-li neslušným úmyslem svým i to patrně, že skladbu mou buď z nenávisti k mé osobě podle pol. přísloví: „Nie to dobre, co dobre; ale co się komu podoba (líbí),“ buď z nevědomosti anebo raději i z té i z oné spolu, jak já myslím, hanobíte? Vyložím zkrátka proč? Pán *n cítě potřebu toho, aby se příslušným soudcem mé skladby ukázal, výše třetiny svého oznámení vyplnil náhledy svými o mluvnici, skladbě a stilistice. Kdo je čel a přítomný stav spomenutých věd aspoň povrchně zná, uznati musí, že náhledy vaše o nich nejsou nic jiného než zmatek od bábelského jen tím rozdílný, že tento z pořádku povstal, ponětími vašimi ale o mluvnici, skladbě a stilistice žádný nikdy nevládl a jistě ani nezavládne, budete-li si i proti výsledkům skoumaní jiných mužů, dotčeným vědám život svůj zasvětiš, tak pohrdavě vésti, jako proti mé skladbě. Tak

mysle i já o náhledech vašich, osvědčuji se Vám tímto veřejně, že, nepřestanete-li na tom, co proti nim níže vytknu, jsem vždy hotov nejsvědomitějším, co se jen mysliti dá, spůsobem tolik a takých absurdit z nich navváděti, že Vám u čtení jejich vlasy, abych se slovensky vyslovil, dubkom budú vstávať. Nyní toho hlavně proto nečiním, žeby se tím odpověď má tak rozsáhlou stala, jaké sl. redakce Obzoru bezplatně na světlo dáti není povinna — a platiti ještě v případě tomto za zpozdilost pokládám.)

1) Výrok váš, žeby „v mluvnících našich, zvláště novějších, již mnohý dobrý počátek ke skladbě byl učiněn,“ vyhlašuji podle toho, co sem proti p. Fr. pod A. č. 7 předložil, za mam a klam. Nemýlím-li se, narážíte zde na mluvnici p. Tomička. Má-li se věc skutečně tak, nebude tuším od věci vysloviti zde předně lítost svou nad tím, že se úsudek můj o jeho mluvnici větší láskou mou ke pravdě nežli k osobám a zpozdilostí přátel jeho do mé repliky asi tak dostal, jako Pilát do „Věřím v boha;“ potom ale to srdečné přání, aby si p. T. v případě tomto nejen říci než i dokázati mohl, že se řídí známým výrokem: Bože, chraň mě zpozdilých přátel, zjevným nepřítelům se i sám obráním.)

2) P. *n píše, že „se časoslova *prosi*ti a *žáda*ti doplňovala každého času genitivem osoby i věci.“ Co nejen podle §. 32. č. 4 mé skladby a toho, co pod č. 3 vytknu, než ani podle příkladů *jím* samým daných není pravda. Kdože kdy měl: „za něco, za pomoc, za vězně, na někom, na Bohu“ za genitivu?

3) P. *n vyhlašuje čistý a předložkou o opatřený akkusativ u *prosi*ti a *žáda*ti za germanský. Čemu též odpírám. Již ve zlomku ev. sv. Jana z 10 stol. čteme: *prosichu jej*, *prosili jej** (Výbor 7, 2); u Dal. též tak: *zaň snažně bôh prosili* (kap. 37); v jiných starých památkách zase: *Cos prosil*, *na toms uslyšán* (Výb. 305, 28 a 29). *Staň se náma, což žádáva* (l. c. 279, 3 a 4) *Žádáš-li ote mne kalich peněz* (l. c. 354, 13 a 14) Tak i ve vydaném Vámi spise Štítného ještě: *Co onen žádá. Žádáš odplatu stavu vyššieho* (95, 39 a 176, 30). Ptáme se Vás nyní: možná-li se rozumně domýšleti, žeby se překladatel Ev., užívaje *jej s prosi*ti, germančinou byl řídil? Není-li pravdě podobnější, že se spíše vazby latinské držel? Já Vám ale ani toho nedopouštím, maje příklady z památek pozdější doby nahoře vytčené na zřeteli a věda dobře, že si on idiotismů slovanských nad víru pilně šetří. Tak na př. m. lat. akk. užívá genitivu: *nenávidí duše svoje* (7, 13), *pustí vody v umyvadlo* (9, 3), *porokadla nikakého nedieši* (9, 18), dativu: *jáz zvítězich světu*, *ego vici mundum* (9, 29); instrumentalu v přísudku: *bieše pa-pežem léta togo* (10, 13); svoj m. tuus: *oslavi svoje imě* (7, 21) atd. Uvidíme tedy, jak vyvrátíte násl. výrok náš: užívání čistého akk. s *prosi*ti a *žáda*ti je prvotně češtině s latinou, něm-

činou a tuším i sanskritou společně; Vámi zastávané genitivu-
sování naproti tomu, které v češtině spisovné během času nejen
dvěma vytčenými, než a zvláště *s po* a *do* složenými slovesy
zavládlo, je větším dílem nejápné odchylování-se od původní
vazby. Jungmannův slovník, z kterého ste celou svou vědomost
i o *za* proti *o* u *prositi* i proti mému doptávati se *o něčem*
čerpal, a kterého i já vděčně užívám, málo Vám bude na po-
moci v případě tomto. Co myslíte na př. o věku následujícího
přísloví: posílá mě pán, že prosí *o kus* chleba své paní (Mudrosł.
str. 505)? Pochází i to teprva ze „17 věku, kde jazyk český
již přicházel v úpadek“? Možná, že je obsahem starší, formou
ale novější. Ovšem, ale jak to dokážete? / Anebo: co si počnete
s následující nemotornou větou: bratr prosil otce *za sestru za*
odpuštění m. *za sestru o* odpuštění? Kdo konečně zná, že se
s prostým *ptáti se* i podle Jungmanna užívá lokálu *s o*; že se
tento u více sloves, jako svým časem dokážeme, nesčíslněkráté
střídá s čistým gen. a s akk. *s o* a *na*, ten nevyhlásí s p. *n
„doptávati se *o něčem*“ za hrubý omyl.)

4) P. *n pokládá genitiv u *jíst* tak za germanský, že se
tomu, kdo do §. 26. č. 3 mé skl. nepozře, zdáti bude, jakobych
já o instr. v případě tomto nic nevěděl. Odkazující ct. čte-
náře k vytčenému §, kde se i dvou příkladů s instr. u *jíst* do-
čte, jistíme, že gen. u *jíst* není germanský, a to ne tak jalově,
jako p. *n, kterýž ani za mák důvodu nepodal než, jak se nám
zdá, z dobrých příčin: a) jak vůbec známo, s *certus* latina spo-
juje též dva pády: abl. a gen. Mohl tedy latinsky vychovaný
Kollár, z kterého sme gen. s *jíst* vytkli, lat. vazbou se řídití.
b) My Vám ale ani toho nedopouštíme nejen proto, co sme
pod č. 3 v podobném případě řekli, než a zvláště proto, že
se genitiv i jinde ve slovančině s instr. často střídá. Tak na př.
s *naplniti* spojovali staří Čechové kromě nyní výlučně běžného
instr. i genitiv m. lat. ablativu: naplněna jest země *zbožie tvého*,
impleta est terra benedictione tua (Výb. 62, 25); naplnila se
jest země *striebra* a *zlata* (l. c. 336, 1); m. vyskytajícího se
již v RK. nynějšího genitivu se *styděti se*: zastyďte se mužie
takých řečí (l. c. 49, 20) raději užívali tíž instrumentalu: panie
túto *valků* se stydiechu, *nevěrou* se nestydíme (Dal. k. 14 a 15).
Na základě dějů těchto díme proti Vám: českoslovenčina s *jistý*
tak, jako latina s *certus*, za starodávna dva pády (gen. a instr.)
spojovala, z nichž prvý čeština tak odpásla, jako u *naplniti*;
druhý u *plný* tak, jako u *styděti se*; slovenčina naproti tomu
gen. u *jíst* a instr. u *plný*, jako mnoho jiných dobrých zvlášt-
ností, podnes zachovala. Dejte tedy, pane *n, i mně i Kollárovi
pokoj, že nemáme mnohých věcí za germanismy, kterých Vy
slavismy býti ani necítíte ani nevíte, a nebudete nikdy ani vě-
děti, neodřeknete-li se zásady následovně vyslovené: „ve vě-
cech, ježto se týkají vnitřního ústrojí (tak jmenuje p. *n
to, co my se všemi syntaktiky našeho věku před m ě t e m

anebo doplňkem sloves a přídavných — že velmi neslušně, dokážeme jinde) a formy jazyka, spisovatelé nynější nemají žádné své vlastní platnosti a ceny, nébrž každý v tom jen potud jmín býti může dokonalým, pokud se tomu ze starých dobrých spisů byl naučil.“ Na zásadu tuto p. *n všeličeho navěšel proti nám, nesmíme jí tedy mlčením, kterého je ovšem co jalová frasis hodna, pominouti, než musíme se do ní pod číslem

5) osobitně i proto dáti, že je ona úplně s to, aby i to málo auktority, které ještě za našich časů spisovatelé tak řečené klassické doby ((že p. *n ty míní, viděti zřejmě ze všeho, co předchází a následuje zásadu jeho) kde tu právem požívají, podle známého výroku „omne nimium vertitur in vitium“ na zmar a skázu přivedla. Ozvi se tedy, ct. čtenáři, kdo chceš, proti nevšednímu horliteli tomuto, já ti budu, pokud mohu, pomáhat, asi takto: a) kdož a podle jakého měřidla nám určí, který z těch starých spisů je dobrý a který ne? Přestaneš-li na tom, když ti povím, že pán *n? Jakže bych rozumně mohl, když ho ani neznám! Svrche celé oděnění, aneb otevře aspoň hledí (Visier) své o krátký čas, a poznáš tuším i po obličejí celou jeho rytířskou, respective spisovatelskou postaf. Cože mně po té, když ste mu Vy pod č. 2, jak se mi zdá, dobře dokázal, že ani pravidla o „vnitřním ústrojí“ sloves *prostiti* a *žádati* nezná anebo nechce tak určití, jakby již i podle Jungmanna měl a mohl! Pravdu máš, ale, budeš-li ji pánu *n tak bez obalu povídati, bojím se, aby se ti podle známého přísloví: „pověz pravdu atd.“ ještě hůř nepovodilo než mně. Však už víš, že osobu mou pro nedokázané chyby mé skladby, ba i pro své vlastní veřejně koří. Nevíš-li ještě, povím ti, že mi, ačkoli mě, prý, „ve zvukosloví výtečníkem býti poznal“ (na vlastní-li oči čili jinak, uvidíš níže), předce vytýká, že ve skladbě mé mluvnických chyb, ano i germanismů, „příliš mnoho nashromáždíno.“ Jak to všecko možná, sotva pochopíš dříve než ti dokáže. Poshověj tedy. Tou samou příležitostí nám vytkne i toho mistra, o kterém si se právě ptal. Nicméně můžeš se předce, ovšem trochu mírněji, b) ozvati: psychologové, ba, Bože odpusť hříchy, i ty, slovo boží, ubližujete lidem, učíce, žeby se každý z nich, byl i nejdokonalější, jakýchkoli chyb často dopouštěl. P. *n zná několik dobrých spisovatelů čes. z klass. doby, kteří co tací proti „vnitřnímu ústrojí a formě“ materčiny své nikdy nechybili, siceby nám jich, důsledně mysle, nemohl a nesměl za svrchovaný vzor správnosti vyhlašovati! c) Pane Hanko a s vámi celý slovanský svět buďte střízlivější radostí svou, kterou vás stč. památky naplnily a naplňují pořád. Podle p. *n ony, co do vnitřního ústrojí a formy češtiny, nemají žádné své vlastní platnosti a ceny; všecko, čím se strany toho od vzorů klass. doby liší, jsou staré škváry, haraburdí, neotesané barbarismy, byťby v národě československém i podnes žily, jako na př. srovnávací

instr. (Skł. §. 38. α), instr. s *voliti* (§. 32. 3) a jiné! d) Vel. pane Šušile, Kuldo a jiní, přestaňte na jevo vynášeti národní písně a pověsti tak, jako ste je slyšeli, t. j. se všemi jejich idiotismy; přoblečte je raději do vzorného roucha spisovatelů čes. klass. doby, aby holotou a sprostotou svou neskaženého zraku pána *n neurážely! e) Národe český, přestaň mnohých i praotcům tvým, kteří nejen mečem než i mluvou svou byli slavní, i jiným Slovanům vlastních, vzorům ale od pána *n chváleným neznámých způsobů mluvení podnes žijících užívati, slovem: přestaň jazykem svým žíti anebo staň se zakrnělcem jedině proto, že ti k tomu z vlastního lůna tvého vyšly a mlékem tvým odkojený p. *n nevděčný, ať nedím, ukrutný radí! f) Běda tobě, důmyslný básníku „Růže stolisté,“ genialný nápodobovateli spěvů národních, Čelakovský; ještě více ale tobě, nesmrtdelný pěvče „Slávy dcery,“ běda vám všem vznešenějším básníkům novější doby, že ste si dovolili řeč nejen k vůli verši a rýmu všelijak natahovati než přechoasto k vůli myšlénkám svým nadšeným i takých způsobů mluvení národních užívati, o jakých se spisovatelům klass. doby, nemějším vašich myšlének, přirozeně ani nesnívalo! Prvou vinu Vám p. *n laskavě odpouští, druhé, důsledně mysle, nesmí. g) Běda vám slavní dějepiscové našeho věku, že ste se, vnitřním ústrojím a formou jazyka od lživého kronikáře, Hájka, často se odchýlivše, hrubých chyb nadopouštěli! Že ste se museli, na to p. *n nedbá. A věru aspoň tu dobře má, poněvadž se podle toho h) konečně i proti němu samému hlasem velikým ozvati můžeme: běda i Vám, neopatrný horliteli! Ani Vy se totižto neřídíte a řídití ani nemůžete klass. vzory svými ve všem proto, že je to psychologicky nemožná věc, aby člověk našeho věku zcela tak myslel a mluvil, jako lidé, kteří třemi stoletími před námi žili. Vyhlásíme tedy, budete-li právě o to státi, ze spisů vašich, když je poznáme, všechno, čím se se vzory svými co do vnitřního ústrojí a formy jazyka nesrovnáváte, za hrubé chyby. — Duch, který se ani těchto a j. podobných, ze zásady své přirozeně plynoucích absurdit nedomyslel, jen zvětšuje obmezenost stanoviska, ze kterého se na živou materčinu svou tak dívá, jako sme na př. na mrtvou latinu a řečtinu hleděti obvykli, když nám vytýká, že, nemajíce a míti rozumně nemohouce všechno, co se u starých vyskytá, za zlato, spisovatelům našeho věku „ve mnohém přednost dáváme před starými;“ že zjevné latinismy u těchto se hojně vyskytající, na př. v §. 32. 2, v §. 71 a jinde nejen podle nynější národní mluvy obdobou nejbližších nářečí slovanských podporované než i podle správnějších spisovatelů klass. doby, jako na př. v §. 71, zahrhujeme. Mezitím, jako každou nevinnou, tak bychom i obmezenost pána *n jen politování hodnou uzuali, kdyby jí proti nám nespojoval s necností následovně páchanou:

α) U vytčení spisovatelů, kterými sem *pravidla* skladby své

dokládá, (anebo, jakby on opravil, kterými sem se dokládá, mlčením pomínul hlavu klassických vzorů, Daniele Ad. z Vele-slavína; ačkoli z něho podle sečtení p. J. Vondráčka, posluchače mého, ve skladbě mé 81. dokl. najdeš. Proč to? Proto snad, že p. *n ještě vroucněji miluje pravdu nežli mou osobu, anebo si snad myslí, že se tak bídný, do gram. chyb a germanismův až po uši zanořený Slovák, za jakého mne vyhlásil, i zjevnou nepravdou pokořiti a sraziti dá.) Mohlo se to i nedopatřením státi, povíš snad. Ovšem, kdyby p. *n veřejně nebyl vyslovil úmyslu z počátku odpovědi této známého, a kdyby si takých nedopatření i jinde nedovoloval, jako na př. i tam, kde mi

β) vytýká, že z „Kocínova překladu historie církevní dle Krbcova předělaného vydání“ dokládám. Že to též zjevná nepravda, viděti z násl. okolností. Podle protokolu arcib. tiskárny spomenuté vydání bylo 24. aug. r. min. dotištěno, tři dni muselo býti u sl. c. k. Policie, několik dní se potřebovalo ke broširování, a již 13. sept. téhož r. v č. 216 Pražských novin stojí: „z hodnověrného pramene se dovídáme, že p. M. Hattala dokončil v rukopise syntaxi českou.“ K čemu já jen to dokládám, že rukopis můj tehdaž už skutečně byl ve Vídni, odkud se s přípisem vys. Ministerstva, dne 12. okt. téhož r. daným a s jiným posouzením nežli je vaše a p. Franty téhož měsíce navrátil. Nepřestanete-li na tom na všem, ukáži Vám ještě i rukopis sám, ba i vyňatky z Kocínova překladu podle vydání r. 1594. (Věda, bohužel, předobře, jak mě zde jisté spráchnivělé anebo zvětralé sloupy literatury české, ku kterým Vás co neznámého výslovně nepočítám, rády mají, opatřil sem všechny doklady v rukopise svém nejzevrubnějšími citaty, které do tisku jen proto nepřišly, že jsou škole zbytečné.) Ostatně, čeho ste chtěl výčitkou tou docíliti, nevím a věděti ani nechci, přestávaje na tom, že ste co taký, který ani osobě mé nedá pokoje, sotva co slušného měl za lubem. Sotva i tam, kde mi

γ) za zlé máte, že sem několik dokladův i ze žijících ještě spisovatelů podal. Kdyby ste mě totižto úmyslně nebyl chtěl kořiti, bylby ste je spočítal a rozbávil, je-li skutečně hodno zastavovati se na nich. Podle p. Vondráčka, kterému tímto veřejně děkuji za ustávaní, je jich: z p. p. Nebeského, Sladkoviče, Tomka, Hurbana a Vinařického po 1, ze Štúra a Bož. Němcovy 2, z Palackého 3, ze Šafaříka 7, ze Záborského 10, ze Sušila konečně 12. Nač tedy tak mnoho hluku a tak málo zvuku? Nezdá-li se, jakoby Vás mrzelo, že od Vás ani jednoho není? Stojíte-li o to, a chcete-li něčím slušnějším nežli je vaše úvaha ke zvelebení skladby přispěti, nasbírejte mi ze spisů svých třeba i podle své syntaktické soustavy, utvořil-li ste si již jakou, čemu já podle nahoře vysloveného úsudku svého o tom naskrze nevěřím, dokladův i obsahem svým zajímavých, po jakých sem se já sám jediný dlouhý čas a s velkým, slušnější tuším odplaty od vaší a p. Fr. hodným úsilím sháněl:) můžete

býti jist tím, že jich v druhém vydání, dožije-li se ho kdy skladba má navzdor zhanobení, kterého se jí od Vás a p. Fr. dostalo, vděčně a rád užiji. Jiné pomoci od Vás, jmenovitě ale rady, kterou ste úvalu svou zavřel, nikdy nepřijmu, a to proto, že i češtinu, ačkoli není mou materčinou, předce mnohem vroucněji miluji, nežli bych kdy k tomu čím přispívati mohl, aby se tak „hnusnou bez života mumií,“ takým zakrnělcem stala, jakýmby se zacházením s ní podle vaší pod číslem tímto zavržené zásady nevyhnutně státi musela.

δ) Podle které soustavy paedagogické má skladba má. o které víte, že je pro školy, postačovati k tomu, „aby se žák z ní pravému, přirozenému ústrojí (= našemu doplňování) jazyka našeho naučiti mohl?“ Podle vaší? Kde ste jakou dal na jevo? Komenský na str. 74 Did.⁹ káže: „žádnému jazyku neučiti z mluvnice než z písem spisovatelů hodných.“ Zásada tato následovně zmírněná: „žádnému jazyku neučiti jediné z mluvnice než a zvláště z písem spisovatelů hodných“ vládne, chvala Bohu, nyní i u nás. Víte-li ale Vy co o tom anebo nemáte-li cosi neslušného za lubem, když skladbě mé vytýkáte, že „nepostačuje nikoli“ k tomu, k čemu postačovati nesmí a nemá? Kdyby ste kdy byl býval i jináče nežli co žák ve škole, mohlby ste si raději myslet, že je jí snad při mnoho toho, co sem o doplňování ne „po různu,“ jak Vy velmi neuměle píšete, než tam a tak, kde a jak podle soustavy ode mne dobrou uznané bylo třeba, pověděl.

ε) Aby si ct. obecnstvo nemyslelo, že se mu skladbou mou něco původního dostává do rukou, za potřebné uznal p. *n vytknouti, že „sem se ve věcech hlavních řídil nejvýtečnějšími spisy německými téhož způsobu a zejména spisem Beckerovým „Der deutsche Styl.“ Nepatře a jakživ patřiti nechtěje do řady těch ztřeštěnců, kteří se i ve věcech vědeckých řídí výrokem Řatibora ot gor Krkonoší: „Nechvalno nám v Němcích iskat (hledati) pravdu,“ podle slov moudrého Katona: „česť jest něco uměť, nechtíti se naučiti hanba“ jen za česť si pokládám, když se o mně myslí aneb i mluví, že se od Němcův aneb od kohokoli jiného něčemu učím. Jen nech se v tom pravdy více hledí nežli se to stalo ve výroku vašem, proti kterému tímto, odvolávaje se ke skladbě své a ku přednáškám svým o ní, ve kterých sem proti Beckerianismu nejednou brojil, na česť a svědomí své vyznávám, že sem o Beckerově spise Vámi spomenutém před vaší úvahou zholá nic nevěděl a po přečtení jejím schválně se o něm doptávati musel. Vezmeš-li, ct. čtenáři, kromě toho i násl. otázku: jak je spisovateli skladby rozumně možná co jen i ve věcech hlavních naukou o slohu se řídit? nezbude ti nic jiného než myslet si o p. *n, že o rozdile skladby od stilistiky sotva co ví, anebo že i on Beckerova spisu buď nikdy nečetl buď mu nerozuměl. Slyšel tedy pravdě podobně jen zvoniti, nevěda kde a nač.

†) Str. 120 vyl. 1872 r.

6) Pravdu mluvě, nechlubím se, když dím, že v Praze jen dva pány znám, od kterých chválu vděčně přijímám a za český si pokládám, když se mi kde ve vědě, které sem život svůj zasvětil, na odpor postaví. Že Vy, pane *n, nejste jedním z nich, já Vám sám tímto dávám na vědomí. Nepochopuji tedy, jakým právem si dovolujete o mém Zvukosloví a jiných dosavadních filol. pracích o své ujmě, neopíraje se totiž o žádného příslušného soudce, souditi, t. j. tak si vésti, jakoby ste i sám, Bůh ví, jakým výtečníkem ve filologii byl. Neznáte pol. přísloví: „Sobie gali (nahání), gdy cię zly chwali“? Nevíte, co Gellert (Fabeln u. Erzähl. Leipzig 1748. I, 137) o podobných Vám chvalitelech píše? Nepadlo Vám to ani na um, že mě chválením svým právě tak uraziti můžete, jakoby mi skutečně ten hrozně ublížil, kdoby mi vytknul, že sem s to, abych i od žebráka almužnu přijal. Řídě se tedy známým výrokem: „Timeo (přiměřeněji k nám: non curo) Danaos et dona ferentes,“ děkuji Vám slušně za chválu, nepřijmu jí ani od Vás ani od kohokoli jiného potud, pokud se ve vědě, kterou se já s oblibou a z čistě lásky k ní zanáším, nedokážete takým, jakým podle úvodu do mých replik býti musí každý, aby mohl býti příslušným soudcem. Posud ste jen to úvahou svou dal na jevo, že pérem obratněji vládnete nežli mnozí jiní za našich časů. Myslíte-li si ale, že ste si obratnosti té jedině a výlučně čtením neomylných klassiků svých nabyl, anebo že se jí samou stáváte příslušným soudcem i skladby i jazykozpytu vůbec co věd: mýlíte se náramně a jen ten se Vám dá jí zmýliti, kdo ani tak není proti ní opatrným, jakou se liška v bájce proti krásné larvě ukázala.

„Bude se Vám, dokládám vašimi slovy, snad zdáti, že tento můj úsudek o Vás jest příliš příkrý; a však mám za to, že každý, kdokoliv, té věci rozuměje,“ skladbu a repliku mou bedlivě přečte, ani na také příkrosti ještě nepřestáváje, k dobrému vědy, do jejíhož chrámu ste se Vy, jak sem už ukázal a bohdá ještě patrněji ukáži, jen co neopatrný kramář vedral, upřímně si žádati bude, abych Vás odtud i tímto bičem ještě vypuditi hleděl: nehcete-li, aby se Vám ještě i také repliky dostalo, jakou zasluhuje každý, kdo se neostýchá vytýkaním nedokázaných chyb a výmysly náruživosťmi omráčeného umu svého nejen spis hanobiti než i osobu spisovatelovu veřejně kořiti: račte, čím dříve, tím lépe, všecko, čeho nikdy nedokážete, zejména to, co proti Vám, vyjma γ, pod ostatními řec. písmeny stojí, doprosta odvolati; ostatek ale všeho, čeho ste si ke zlehčení i skladby i osoby mé navymýšlel, buď dokázati buď odvolati.

Nepochybuje naskrze, že sl. redakce Obzoru přijetím celé repliky mé i se závěrkou touto do tohoto vykoná, co zákon velí, nemohu se zdržeti, abych jí touto příležitostí upřímně litostí své nevy-slovil nad tím, že, ačkoli má „důvodný soud o každém důležitějším výjevu na obzoru písemnictví českého pronášeti,“ předce v pří-

padě tomto ani tolik opatrnosti nedala
Pražských novin a Lumíra, které, jak
k věci jistě mnohem slušnější úvahu p. Franty nepřijaly. I ne-
pohrdnou tuším díkami, které jim za to ve jménu té samé věci
veřejně vzdávám, těše se ostatně slovy nadšeného básníka Slávy
dcery (Zn 321):

Nechtěj, zoufat, když se proti tobě,
Bratře, šklebí závisť trková,
Kdo se pravdu háje, obává,
Ten jí škodí, nejsa věrným sobě.

Pravda jest, co cedry na Libanu,
Ti, jenž na ni dují větrové,
Jen víc šíří vonnou její mannu.